

The Holy See

Ioannes Paulus PP. II

Ut unum sint

Että he olisivat yhtä - 25. toukokuuta 1995

1995.05.25

Johdanto

1. **Ut unum sint!** Vatikaanin 2. kirkolliskokous esitti hyvin voimakkaan vetoomuksen kristittyjen ykseyden puolesta. Se saa uskovien sydämässä yhä tuntuvampaa vastakaikua erityisesti nyt, kun lähestymme vuotta 2000, joka on uskoille pyhä riemuvuosi. Vietämme sitä Jumalan Pojan lihaksi tulon muistoksi: hän tuli ihmiseksi pelastaakseen ihmisen.

Oman vuosisatamme perin monet marttyyrit ovat antaneet rohkean todistuksen. Heidä on myös niiden kirkkojen ja kirkollisten yhteisöjen piirissä, jotka eivät elä täydellisessä yhteydessä katolisen kirkon kanssa. Heidän todistuksensa voimistaa kirkolliskokouksen esittämää vetoomusta ja muistuttaa meitä velvollisuudestamme ottaa se vastaan ja muuttaa se käytännön teoiksi. Nämä veljemme ja sisaremmme, jotka heidän jalo, epäitsekäs uhrinsa Jumalan valtakunnan hyväksi liittävät toisiinsa, ovat erittäin merkittävä todistus siitä, että itsensä kokonaan antaminen evankeliumin asialle on se, mikä voi saada otteen kaikenlaisesta jakautuneisuudesta ja voittaa sen.

Kristus kutsuu kaikkia oppilaitaan ykseyteen. Haluan palavin sydämin esittää hänen kutsunsa tänään uudelleen, ottaa sen jälleen päättävästi esille. Toistan tässä sen, mitä lausuin pitkäperjantaina 1994 Rooman Colosseumilla ristintien meditaation päätteeksi, jonka kunnioitettu veljemme, Konstantinopolin ekumeeninen patriarkka Bartholomeus, oli laatinut. Sanoin tuolloin, että ne, jotka uskovat Kristukseen ja jotka marttyyrien pitkä saatto liittävät toisiinsa, eivät voi pysyä erossa toisistaan. *Heidän täytyy yhdessä tunnustaa ristin yhtä totuutta⁽¹⁾* voidakseen taistella tosissaan ja tehokkaasti maailman pyrkimystä vastaan tehdä lunastuksen salaisuus tyhjäksi. Risti! Antikristillinen suuntaus pitää päämääränään turmella ristin arvon, riisua siltä kaiken merkityksen. Sen mukaan risti ei voi olla ihmisen uuden elämän juuri, se väittää, ettei risti voi avata ihmiselle tulevaisuuden näköaloja eikä välittää toivoa. Sen mukaan ihminen on pelkästään ajallinen olento, jonka täytyy elää, ikään kuin Jumalaa ei olisi olemassakaan.

2. Kaikesta tästä nouseva haaste kohdistuu jokaiseen uskovaan. Heidän on otettava haaste vastaan. Voisivatko he mitenkään jättää tekemättä Jumalan avulla kaikkeaan repiäkseen maahan

kristittyjä erottavat epäluottamuksen muurit ja särkeäkseen esteet ja ennakkoluulot, jotka estävät² julistamasta Jeesuksen ristiin perustuvaa pelastuksen evankeliumia: Jeesushan on ihmisen, jokaisen ihmisen ainoa Vapahtaja. Kiitän Herraa siitä, että hän on ohjannut meitä kulkemaan kristittyjen ykseyden ja yhteyden tietä. Tie on tosin raskas kulkea, mutta sillä koetaan hyvin paljon iloakin. Teologiset, tunnustusten väliset keskustelut ovat tuottaneet myönteisiä ja käsin kosketeltavia tuloksia. Ne rohkaisevat jatkamaan matkaa.

Kristityt eivät saa väheksyä opinkäsityksissämme vallitsevia erimielisyyksiä, vaan niistä täytyy päästä ratkaisuun. Heidän on kuitenkin otettava vakavasti myös ikivanha, menneisyydestä periytyvä ymmärtämättömyys, molemminpuolinen epäluottamus ja ennakkoluulot.

Hievahtamattomuus omista asemista, välinpitämättömyys ja riittämätön toistensa tunteminen ovat monesti pahentaneet tilannetta. Toiminnassa ekumenian hyväksi tarvitaan sen tähden myös sydämen kääntymystä ja rukousta.

Silloin historian muistotkin käyvät läpi välttämättömän puhdistumisen. Pyhä Henki virvoittaa armollaan Herran oppilaita rakkauteen, rohkeaan totuuden kohtaamiseen ja vilpittömään anteeksi antamiseen ja sovinnolliseen mieleen sekä miettimään yhdessä uudelleen kipeää menneisyyttään ja niitä haavoja, joita menneisyydestä valitettavasti vielä tänäänkin nousee esiin.

Evankeliumin yhäti tuore voima kutsuu heitä tunnustamaan yhdessä vilpittömästi ja täysin objektiivisesti onnettoman jakautuneisuuden alkuvaiheissa tehdyt erehdykset seuraamuksineen. Siihen tarvitaan rauhallista ja selkeää, totuuteen sitoutunutta ja Jumalan laupeuden elävöittämää näkökykyä, joka vapauttaa hengen ja herättää jokaisessa uuden valmiuden julistaa evankeliumia kaikille kansoille ja kansakunnille.

3. Katolinen kirkko sitoutui Vatikaanin 2. kirkolliskokouksessa lähtemään ekumenian tielle, eikä se aio kääntyä siltä takaisin. Se kuuntelee Herran Henkeä, joka opettaa lukemaan tarkkaavasti ajan merkkejä. Kokemukset, joita kuluneina vuosina on saatu ja yhä saadaan ykseyteen pyrittäessä, luovat entistä kirkaampaa valoa kirkon olemukseen ja sen jokaista aikakautta koskevaan lähetystehtävään. Katolinen kirkko näkee ja tunnustaa poikiensa ja tyttäriensä heikkoudet tietäen, että heidän syntinsä ovat samalla uskottomuutta, joka estää Vapahtajan suunnitelmaa toteutumasta. Kirkko ei lakkaa tekemästä parannusta, koska se tuntee jatkuvasti kutsun uudistua evankeliumin mukaisesti.

Samanaikaisesti se tunnistaa Herran voiman ja ylistää sitä entistä enemmän, onhan Herra antanut sille ylenpalttisen pyhyiden lahjan, vetää sitä puoleensa ja tekee sen kärsimisensä ja ylösnousemisensa kaltaiseksi.

Kirkko tietää, että sen historia on hyvin vaihteleva, mutta se pyrkii vapautumaan kaikesta pelkästään inhimillisestä tuesta voidakseen elää evankeliumin autuaaksi julistamisten lain sen koko syvyydessä. Tietäessään myös sen, ettei totuus pääse voitolle muutoin kuin vain "itse totuuden voimalla, joka lempeästi ja samalla voimallisesti täyttää sielut"⁽²⁾, kirkko ei pyri saavuttamaan itselleen mitään muuta kuin vapauden julistaa evankeliumia. Itse asiassa sen auktoriteetti koetellaan juuri totuuden ja rakkauden palvelussa.

Omasta puolestani haluan tukea jokaista hyödyllistä aloitetta, jotta koko katolisen yhteisön todistus ymmärrettäisiin täysin puhtaana ja johdonmukaisena ennen kaikkea sen tehtävän valossa, joka odottaa kirkkoa uuden vuosituhannen kynnyksellä. Elämme aivan erityistä hetkeä, ja kirkko rukoileekin Herraa, että hän sallisi kaikkien kristittyjen ykseyden kasvaa täydelliseen yhteyteen.⁽³⁾

Myös tämä kiertokirje tähtää tähän jaloon päämäärään. Se haluaa olla pääasiassa pastoraalinen kirje ja sellaisena tukea omalta osaltaan kaikkien niiden ponnistelua, jotka toimivat ykseyden asian hyväksi.

4. Se on Rooman piispan, apostoli Pietarin seuraajan selkeä velvollisuus. Pysin täyttämään velvollisuuteni syvästi vakuuttuneena siitä, että tottelen Herraa, ja täysin tietoisena inhimillisestä heikkoudestani, sillä vaikka Kristus uskoikin kirkossaan Pietarille erityisen tehtävän vahvistaa veljiään, hän muistutti tätä samalla hänen inhimillisestä heikkoudestaan ja kääntymisen välttämättömyydestä: "Kun olet palannut takaisin, vahvista veljiäsi." (Luuk. 22:32) Juuri Pietarin inhimillisestä heikkoudesta huomaamme, että paavi on täysin riippuvainen Herran armosta ja rukouksesta voidakseen toimittaa erityistä virkaansa kirkossa: "Minä olen rukoillut puolestasi, ettei uskosi sammuisi." (Luuk. 22:32) Pietarin ja hänen seuraajiensa kääntyminen pohjautuu Vapahtajan omaan rukoukseen, ja kirkko osallistuu tähän rukoukseen lakkaamatta. Vatikaanin 2. kirkolliskokouksen leimaamana ekumeenisena aikanamme Rooman piispalle kuuluu keskeinen tehtävä muistuttaa Kristuksen oppilaita täydellisestä yhteydestä.

Rooman piispan itsensäkin täytyy rukoilla palavin mielin Kristuksen rukousta Pietarin kääntymisestä. Se on paaville välttämätön edellytys, jotta hän voisi palvella veljiä. Pyydän sen vuoksi sydämestäni katolisen kirkon uskovia ja kaikkia kristittyjä rukoilemaan samaa rukousta. Rukoilkoot kaikki kanssani tätä kääntymystä.

Tiedämme, että kirkko on pyhiinvaelluksellaan maailmassa kärsinyt vastustusta ja vainoja ja joutuu kärsimään niitä edelleen. Sen toivo on kuitenkin horjumaton, niin kuin sen toivosta nouseva ilokin on turmelematon. Sillä luja ja ikuinen kallio, jolle kirkko on perustettu, on Jeesus Kristus, sen Herra.

Yhteys Jumalan suunnitelmana

5. Katolisen kirkon ekumeeninen vastuu samoin kuin Kristuksen kaikkien oppilaiden vastuu koota kaikki ykseyteen perustuu Jumalan suunnitelmaan. Sillä "kirkko ei ole itseensä sulkeutunut todellisuus, vaan se on jatkuvasti avoin liikkeessä olevalle lähetykselle ja ekumenialle. Sehän on lähetetty maailmaan julistamaan yhteyden salaisuutta, joka on sen olemus, todistamaan siitä, tuomaan sen nykyhetkeen ja levittämään sitä - - yhdistämään Kristuksessa kaikki ja kaiken, olemaan kaikille 'jakamattoman ykseyden sakramentti'".⁽⁴⁾

Profeetta Hesekiel osoitti Vanhassa testamentissa, että Jumala tahtoi jo kansansa silloisissa oloissa "koota heidät joka taholta". Profeetta käytti esimerkkinä kahta sauva, jotka hän liitti käsissään yhteen: "Minä olen heidän Jumalansa ja he ovat minun kansani. Kaikki kansat tietävät silloin, että minä olen Herra. Minä pyhitän Israelin." (vert. Hes. 37:16-28) Johanneksen evankeliumi näkee omana aikanaan, että Jumalan kansan, Jumalan lasten ykseyden, perustana on Jeesuksen kuolema: "Ylipappina hän lausui ennustuksen: Jeesus oli kuoleva kansan puolesta, eikä vain sen kansan puolesta, vaan kootakseen yhteen kaikki hajallaan olevat Jumalan lapset." (Joh. 11:51-52) Efesolaiskirjeessä sanotaankin: "Hän on - - kuolemallaan hajottanut - - vihollisuuden muurin. Ristillä kuollessaan hän omassa ruumiissaan sai aikaan sovinnon Jumalan ja näiden molempien välille ja teki näin lopun vihollisuudesta." (Ef. 2:14-16) Hän loi ykseyden siitä, mikä oli erottanut.

6. Jumala tahtoo, että koko hajalleen joutunut ihmiskunta muodostaisi ykseyden. Siitä syystä hän lähetti Poikansa, jotta tämä lahjoittaisi meille kuolemallaan ja ylösnousemisellaan rakkauden

Henkensä. Ristillä tapahtuneen uhrikuolemansa aattona Jeesus itse rukoilee oppilaidensa ja kaikkien häneen uskovien puolesta, että *he olisivat yhtä*, elävä yhteisö. Sen tähden ihmisillä, jotka liitetään kasteessa Kristuksen ruumiiksi, on velvollisuuden lisäksi Jumalan edessä vastuu noudattaa hänen suunnitelmaansa; Kristuksen ruumiissa sovinto ja yhteys toteutuvat täydellisesti. Miten voisimme pysyä jatkuvasti erossa, kun meidät on kuitenkin kasteessa "upotettu" Herran kuolemaan, juuri siihen tapahtumaan, jossa Jumala on Pojassaan hajottanut maahan meitä erottavat murit? "Tämä jakautuneisuus on ilmeisessä ristiriidassa Kristuksen tahdon kanssa, se on maailmalle pahennukseksi ja vahingoittaa evankeliumin kaikille luoduille julistamisen pyhää asiaa."⁽⁵⁾

Ekumenian tie on kirkon tie

7. "Iäisyyksien Herra, joka viisaasti ja kärsivällisesti toteuttaa armollista suunnitelmaansa meitä syntisiä kohtaan, on viime aikoina alkanut vuodattaa jakautuneiden kristittyjen keskuuteen katumuksen henkeä ja yhä voimakkaampaa yhteyden kaipuuta. Tämä armo on tehnyt kaikkialla syvän vaikutuksen moniin ihmisiin, ja myös erossa olevien veljämme keskuudessa on Pyhän Hengen armon vaikutuksesta syntynyt yhä laajeneva liike, jonka tarkoituksena on kaikkien kristittyjen ykseyden aikaansaaminen. Tähän ykseysliikkeeseen, jota kutsutaan ekumeeniseksi liikkeeksi, osallistuvat ne, jotka rukoilevat kolmiyhteistä Jumalaa ja tunnustavat Jeesuksen Herraksi ja Vapahtajaksi, eivätkä he osallistu siihen vain yksilöinä vaan myös niiden yhteisöjen jäseninä, joissa he ovat kuulleet evankeliumin ja joita he nimittävät kirkokseen ja Jumalan kirkoksi. Melkein kaikki kaipaavat, vaikkakin eri tavoin, yhtä ainoata ja näkyvää Jumalan kirkkoa, joka on todella yleismaailmallinen ja joka on lähetetty koko maailmaan, jotta maailma kääntyisi evankeliumiin ja siten pelastuisi Jumalan kunniaksi."⁽⁶⁾

8. Tämä lausuma dekreetistä *Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys (Unitatis redintegratio)* on luettava kirkolliskokouksen koko opetusviran taustaa vasten. Vatikaanin 2. kirkolliskokous näyttää, kuinka päättäväisesti kirkko ottaa vastaan ekumeenisen tehtävänsä toimia kristittyjen ykseyden hyväksi ja edistää sitä vakaumuksellisesti ja määrätietoisesti: "Tämä pyhä kirkolliskokous kehottaa kaikkia katolisia kristittyjä ymmärtämään ajan merkit ja osallistumaan innokkaasti ekumeeniseen työhön."⁽⁷⁾

Esittäessään ekumeenisen työn katoliset periaatteet dekreetti pitäytyy erityisesti opetukseen kirkosta sellaisena, kuin se esitetään dogmaattisessa konstituution *Kirkosta (Lumen gentium)* kappaleessa Jumalan kansasta.⁽⁸⁾ Se ottaa huomioon myös kirkolliskokouksen lausunnot julistuksessa *Uskonnonvapaudesta (Dignitatis humanae)*.⁽⁹⁾

Katolinen kirkko ottaa ekumeenisen velvollisuutensa vastaan uskon valaiseman ja rakkauden johtaman kristillisen omantunnon käskynä ja päämäärään toivossa katsellen. Tilanteeseemme sopivat pyhän Paavalin sanat Rooman ensimmäisille kristityille: "Jumala on vuodattanut rakkautensa meidän sydämiimme antamalla meille Pyhän Hengen" (Room. 5:5). Siksi "toivo (ei) ole turha" (5:5). Toivo kristittyjen ykseydestä perustuu Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen kolmiykseyteen.

9. Jeesus itse rukoili kärsimisensä hetkellä, että "he olisivat yhtä" (Joh. 17:21). Ykseys, jonka Herra on lahjoittanut kirkolleen ja johon hän halusi sulkea jokaisen ihmisen, ei ole vain jokin sivuseikka, vaan hyvin keskeistä hänen toiminnassaan. Ykseys ei ole toisen luokan kysymys myöskään hänen oppilaidensa yhdessäolossa, vaan se kuuluu heidän yhteytensä olemukseen.

Jumala tahtoo kirkon, koska hän tahtoo ykseyden ja koska ykseydessä ilmenee hänen *agape*-rakkautensa koko syvyys.

Pyhän Hengen lahjoittama ykseys ei merkitse pelkkää samaan paikkaan kokoontunutta ihmisjoukkoa, josta yhteenlaskettaessa saadaan tietty summa. Hengen lahjoittama ykseys syntyy uskontunnustuksen, sakramenttien ja hierarkisen johdon ja siihen liittymisen perusteella.⁽¹⁰⁾

Uskovat ovat yhtä, koska he ovat Hengessä yhteydessä Poikaan ja hänessä yhteydessä Isään: "Meillä on yhteys Isään ja hänen Poikaansa Jeesukseen Kristukseen." (1. Joh. 1:3) Siksi kristittyjen yhteys merkitsee katoliselle kirkolle yksinkertaisesti heille annettun armon ilmituloa, armon, jolla Jumala on ottanut heidät yhteyteen kanssaan. Tämä yhteys on ikuinen elämä. Kristuksen sanat, että "he olisivat yhtä", ovat siis rukousta Isälle, jotta hänen suunnitelmansa toteutuisi täydellisesti ja hän ilmoittaisi kaikille "sen pyhän suunnitelman, jonka Jumala, kaiken luoja, on ikiajoista asti pitänyt salaisuutenaan" (Ef. 3:9). Usko Kristukseen merkitsee ykseyden tahtomista; ykseyden tahtominen merkitsee kirkon tahtomista; kirkon tahtominen merkitsee sen armoon perustuvan yhteyden tahtomista, joka jo ikuisuudessa on Isän suunnitelma. Tätä siis merkitsee Kristuksen rukous: "*Ut unum sint*."

10. Nykyisessä tilanteessa, jossa kristityt elävät toisistaan erillään ja kuitenkin pyrkivät luottavaisina täydelliseen yhteyteen, katoliset kristityt tuntevat syvästi, että kirkon Herra itse kehottaa heitä työhön. Vatikaanin 2. kirkolliskokous on tukenut heitä selkeällä ja kaikille, myös muiden yhteisöjen kirkollisille arvoille, avoimella kuvalla kirkosta. Katoliset kristityt asennoituvat ekumenian ongelmiin uskon hengessä.

Kirkolliskokous sanoo, että "tämä kirkko, joka on perustettu ja järjestynyt tähän maailmaan yhteisöksi, on katolisessa kirkossa, jota johtavat Pietarin seuraaja ja hänen kanssaan yhteydessä olevat piispat", ja myöntää samalla: "Tosin myös kirkon näkyvän rakenteen ulkopuolella esiintyy monia pyhityksen ja totuuden aineksia, jotka Kristuksen kirkon omina lahjoina ovat katolista ykseyttä kohti kannustavia tekijöitä."⁽¹¹⁾

"Samaten nämä erossa olevat kirkot ja yhteisöt, vaikka ne uskomme mukaan kärsivätkin tietyistä puutteista, eivät suinkaan ole vailla painoa ja merkitystä pelastuksen salaisuudessa. Kristuksen Henki ei näet ole kieltäytynyt käyttämästä niitä pelastuksen välineinä, sillä niiden voima on lähtöisin katoliselle kirkolle uskotusta armon ja totuuden täyteydestä."⁽¹²⁾

11. Näin katolinen kirkko osoittaa, että se on säilyttänyt kaksituhatuotisen historiansa ajan yhteyden kaikkiin niihin hyvyksiin, joilla Jumala on tahtonut varustaa kirkkonsa. Näin on tapahtunut kirkkoa ravistelleista pahoista kriiseistä, sen eräiden viranhaltijoiden vajavaisesta uskollisuudesta ja sen jäsenten päivittäisistä virheistä huolimatta. Katolinen kirkko tietää, etteivät heikkoudet, keskinkertaisuus, synnit ja sen monien poikien ja tyttärien uskollisuuden puute voi tuhota sitä, minkä Jumala on armosta vuodattanut kirkkoon suunnitelmansa mukaan. Pyhän Hengen antama apu on sen varjellut. "Sitä eivät tuonelan portit voita." (Matt. 16:19) Katolinen kirkko ei kuitenkaan unohda sitä, että monet sen jäsenet tarvelevät Jumalan suunnitelmaa. Kun ekumeniadekreetti puhuu kristittyjen jakautuneisuudesta, se tietää kyllä oikein hyvin, että ihmisissä on vikaa molemmin puolin⁽¹³⁾, ja myöntää, ettei vastuuta voida panna ainoastaan "muiden" tilille. Kristuksen kirkon rakentaminen ja se, mikä pitää toiset kirkot ja kirkolliset yhteisöt keskenään yhteydessä, on säilynyt Jumalan armosta turmeltumattomana.

Ne pyhityksen ja totuuden ainekset, joita toisilla kristillisillä yhteisöillä on, kullakin eri määrässä,

muodostavat kuitenkin objektiivisen perustan niiden ja katolisen kirkon väliselle yhteydelle, joka tosin on epätäydellinen.

Kristuksen yksi kirkko on muissa kristillisissä yhteisöissä läsnä siinä määrin, kuin niissä on näitä aineksia. Siitä syystä Vatikaanin 2. kirkolliskokous puhuu tietystä joskin epätäydellisestä yhteydestä. Konstituutio *Kirkosta* korostaa, että katolisella kirkolla ja näillä yhteisöillä on jopa tietty aito keskinäinen side Pyhässä Hengessä: "(Katolisella kirkolla) on monia siteitä niihin, jotka ovat kastettuja ja kantavat kristityn kunnianimeä."⁽¹⁴⁾

12. Sama konstituutio on esittänyt perusteellisesti ne pyhityksen ja totuuden ainekset, joita esiintyy ja jotka toimivat eri tavoin katolisen kirkon näkyvien rajojen ulkopuolella: "Monet nimittäin pitävät kunniaa Pyhää kirjaa uskon ja elämän ohjeena, osoittavat vilpitöntä uskonnollista intoa, uskovat rakkautta tuntien Jumalaan, kaikkivaltiaaseen Isään, sekä Kristukseen, Jumalan Poikaan ja Vapahtajaan. Heidät on merkitty kasteen merkillä, joka yhdistää heidät Kristukseen, ja lisäksi he omissa kirkoissaan tai kirkollisissa yhteisöissään tunnustavat ja ottavat vastaan muitakin sakramentteja. Monet heistä omistavat myös piispuuden, viettävät pyhää eukaristiaa ja vaalivat Jumalansynnyttäjän, Neitsyen, kunnioittamista. Tämän lisäksi on olemassa rukouksen ja muiden hengellisten lahjojen yhteys sekä vieläpä eräänlainen todellinen yhdyside Pyhässä Hengessä, koska hän lahjojensa ja armonsa kautta työskentelee heissäkin pyhittäväällä voimallaan ja on muutamille heistä antanut voimaa jopa marttyyrikuolemaan. Näin Henki herättää kaikissa Kristuksen opetuslapsissa kaipuun ja ponnistelun, jotta kaikki yhtyisivät rauhan hengessä Kristuksen säätämällä tavalla yhdeksi laumaksi yhden ainoan Paimenen johtoon."⁽¹⁵⁾

Kirkolliskokouksen ekumeniadekreetti viittasi erityisesti ortodoksisiin kirkkoihin ja lausui: "Herran ehtoollisen viettämisestä näissä kirkoissa Jumalan kirkko rakentuu ja kasvaa."⁽¹⁶⁾ Totuus vaatii tämän tunnustamaan.

13. Sama asiakirja hahmottelee hyvin raittiisti tämän tilanteen vaikutukset kirkon opetukseen. Se sanoo noiden yhteisöjen jäsenistä: "Kuitenkin nämä kristityt tultuaan vanhurskautetuiksi uskosta kasteessa tulevat liitetyiksi Kristuksen ruumiiseen. Siksi heillä on täysi oikeus kantaa kristityn kunnianimeä, ja syystä katolisen kirkon lapset tunnustavat heidät veljiksi Herrassa."⁽¹⁷⁾

Dekreetti viittaa niihin moniin hyvyyksiin, joita on toisissa kirkoissa ja kirkollisissa yhteisöissä ja lisää: "Kaikki tämä, mikä saa alkunsa Kristuksesta ja johtaa häneen, kuuluu täydellä oikeudella Kristuksen ainoaan kirkkoon. Erossa olevien veljijemme keskuudessa suoritetaan myös lukuisia kristilliseen uskoon kuuluvia pyhiä toimituksia. Ne pystyvät epäilemättä todella synnyttämään armon elämää, aina eri tavoin riippuen kunkin kirkon tai yhteisön luonteesta, ja niitä on pidettävä pelastuksen välineinä, jotka avaavat pääsyn pelastuksen yhteyteen."⁽¹⁸⁾

Nämä ovat hyvin merkittäviä ekumeniasta puhuvia tekstejä. Katolisen yhteisön ulkopuolella ei siis vallitse kirkollinen tyhjiö. Myös muilla kirkollisilla yhteisöillä on monia merkittäviä (*eximia*) elementtejä, jotka katolisessa kirkossa kuuluvat pelastuksen välineiden ja armolahjojen täyteyteen ja jotka saavat aikaan kirkon.

14. Kaikkiin näihin elementteihin kätkeytyy viittaus ykseyteen, jossa kirkolliset yhteisöt saavuttaisivat täyteytensä. Tarkoitus ei siis ole se, että nämä kirkollisiin yhteisöihin sirotellut ainekset koottaisiin yksinkertaisesti yhteen, jotta siten päätyisimme lopulta kirkkoon, joka on Jumalan tuleva päämäärä. Katolinen kirkko uskoo sekä idän että lännen suurten kirkkoisien välittämän tradition mukaisesti, että Jumala on *jo* helluntain tapahtumassa ilmoittanut kirkon

eskatologisena todellisuutena, sellaisena, kuin hän on sitä valmistanut jo "vanhurskaan Abelin päivistä"⁽¹⁹⁾. Kirkko on jo olemassa. Siitä syystä elämme jo lopun aikaa. Tämän jo olemassa olevan kirkon elementit ovat koko täyteydessään katolisessa kirkossa mutta eivät vielä yhtä täytenä muissa yhteisöissä,⁽²⁰⁾ joissa tosin jotkin kristinuskon salaisuuden puolet esiintyvät jopa voimakkaampina kuin katolisessa kirkossa. Ekumenian pyrkimys onkin juuri se, että kristittyjen osittainen yhteys pääsisi kasvamaan täydelliseksi ykseydeksi totuudessa ja rakkaudessa.

Uudistuminen ja kääntymys

15. Vatikaanin 2. kirkolliskokous korostaa, että sydänten kääntymys on välttämätön ekumenian tiellä alusta loppuun asti, alkaen kristityn omantunnon käskystä ekumeenisen ykseyden tien päähän saakka. Messiaaninen julistus: "Aika on täyttynyt, Jumalan valtakunta on tullut lähelle" ja sitä seuraava kehotus: "Kääntykää ja uskokaa hyvä sanoma!" (Mark. 1:15), jolla Jeesus alkaa lähetystehtävänsä, ilmaisee perusaineksen, jonka täytyy sävyttää jokaista alkua; evankelioiminen on perusvaatimus koko matkan ajan kirkon pelastukseen johtavalla tiellä. Tämä koskee erityisesti prosessia, jonka Vatikaanin 2. kirkolliskokous pani alulle, kun se sisällytti uudistustyöhönsä ekumeenisen tehtävän saattaa jakautuneet kristityt yhteen. *"Todellista ekumeenisuutta ei ole ilman sisäistä kääntymistä."*⁽²¹⁾

Kirkolliskokous kehottaa kääntymykseen sekä yksilöitä että yhteisöjä. Jokaisen kristillisen yhteisön on ykseyteen pyrkiessään pysyttävä kaikessa uskollisena evankeliumille. Yksityisiä kristillisen kutsumuksensa mukaan eläviä ihmisiä kirkolliskokous kutsuu sisäiseen kääntymykseen, mielen uudistumiseen.⁽²²⁾

Jokaisen täytyy siis kääntyä entistä syvällisemmin evankeliumiin ja muuttaa tarkastelutapaansa kadottamatta silti näkyvistään Jumalan suunnitelmaa. Ekumenia on auttanut näkemään "Jumalan suuria tekoja (*mirabilia Dei*)", uusia paikkoja, joissa kolmiyhteisen Jumalan armo vaikuttaa. Havaitsemme, että Pyhä Henki toimii muissa kristillisissä yhteisöissä. Meille paljastuu esimerkkejä pyhydestä, koemme pyhien yhteyden rajattomia rikkauksia, saamme kosketuksen uudenlaiseen kristilliseen osallistumiseen, jota emme ole havainneet aikaisemmin. Samassa määrin on lisääntynyt tarve tehdä parannusta. Huomaamme veljellistä rakkautta loukkaavaa valikointia, tietyissä tilanteissa olemme kieltäytyneet antamasta anteeksi, olemme olleet ylpeitä. Vastoin evankeliumia olemme sulkeutuneet itseemme ja tuominneet muita, sopimattomasti kerskaillen olemme halveksineet toisia. Näin huoli ekumeniasta sävyttää kristittyjen koko elämää, ja heitä kehoitetaan antautumaan ikään kuin sen muokattaviksi.

16. Uudistuminen, kääntymys ja uudistaminen (reformi) kuuluvat kirkolliskokouksen opetusvirassa selkeästi yhteen: "Kristus kutsuu vaellustiellä olevaa kirkkoa alituisen uudistumiseen (reformiin), jota se inhimillisenä ja maallisena laitoksena aina tarvitsee. Jos siis joitakin seikkoja ei tietyissä oloissa ole noudatettu kyllin huolellisesti - - laiminlyönnit on korjattava sopivana aikana oikealla ja asianmukaisella tavalla."⁽²³⁾ Yksikään kristillinen yhteisö ei voi väistää tätä kutsua.

Yhteisöt auttavat toisiaan käymällä avointa dialogia ja tarkastelemalla toisiaan apostolisen tradition valossa. Dialogi saa ne kysymään, ilmaisevatko ne todella asiaankuuluvasti kaiken sen, minkä Pyhä Henki on välittänyt apostolien kautta.⁽²⁴⁾ Mitä katoliseen kirkkoon tulee, olen viitannut toistuvasti näihin vaatimuksiin ja näkökulmiin, esimerkiksi Venäjän kasteen tuhatvuotisjuhlan yhteydessä⁽²⁵⁾ tai muistellessamme pyhien Kyrilloksen ja Methodioksen julistustyötä 1100 vuotta sitten.⁽²⁶⁾ Kristittyjen ykseyden edistämisen neuvosto on soveltanut näitä vaatimuksia

pastoraaliseen työhön ohjeessa ekumenian periaatteista ja säännöistä, jonka se aivan äskettäin suostumuksellani on julkaissut.⁽²⁷⁾

17. Mitä muihin kristittyihin tulee, *Faith and Order* -toimikunnan tärkeimmät asiakirjat⁽²⁸⁾ ja monien kahdenvälisten keskustelujen julkilausumat ovat jo antaneet kristillisten yhteisöjen käyttöön hyödyllisiä työvälineitä. Niiden avulla ne kykenevät tunnistamaan, mikä on välttämätöntä ekumeeniselle liikkeelle ja kääntymykselle, johon dialogin tulisi johtaa. Nämä asiakirjat ovat tärkeitä kahdesta syystä: niissä näkyvät jo astutut merkittävät edistysaskeleet ja ne antavat lisää toivoa, koska niissä on kestävä perusta tutkimukselle, jota tulee jatkaa ja syventää.

Yksi tärkeä puoli kristikunnan nykyisessä ekumeenisessa tilanteessa on yhteys, joka kasvaa jatkuvasta apostolisen perinteen valossa suoritetusta uudistamisesta. Toisaalta se on myös varma tae yhteyden tulevaisuudesta. Katolisen kirkon uskovien on syytä huomata, että Vatikaanin 2. kirkolliskokouksen ekumeeninen innostus on yksi tulos katolisen kirkon tuolloisesta pyrkimyksestä tutkia itseään evankeliumin ja tradition valossa. Edeltäjäni paavi Johannes XXIII ymmärsi tämän hyvin, kun hän, kutsuessaan kirkolliskokouksen koolle, halusi välttämättä liittää yhteen ajan merkkien tarkkaamisen ja ekumeenisen työn.⁽²⁹⁾ Paavi Paavali VI antoi kirkolliskokouksen päättyessä tunnustuksen sen ekumeeniselle kutsumukselle siten, että ryhtyi jälleen rakkauden dialogiin niiden kirkkojen kanssa, jotka elävät yhteydessä Konstantinopolin patriarkkaan. Hän teki patriarkan kanssa konkreettisen ja erittäin merkittävän teon: menneisyydessä langetetut ekskommunikaatiot "unohdettiin", ne "poistettiin kirkon muistista ja kirkosta". Muistakaamme, että Vatikaanin 2. kirkolliskokouksen valmistelujen alkaessa perustettiin myös erityinen ekumeeninen elin⁽³⁰⁾, jonka välityksellä muut kristilliset yhteisöt saivat esittää käsityksensä ja mielipiteensä laajoissa keskusteluissa ilmoituksesta, kirkosta, ekumenian olemuksesta ja uskonnonvapaudesta.

Kirkon opetuksen perustava merkitys

18. Ekumeniadekreetti ottaa esiin ajatuksen, jonka paavi Johannes XXIII esitti kirkolliskokouksen avajaisissa⁽³¹⁾. Se kutsuu tapaa, jolla kirkon opetus esitetään, elementiksi, jota on jatkuvasti uudistettava.⁽³²⁾ Tällöin ei ole kyse siitä, että kajottaisiin itse uskoon tai että dogmien sisältöä muutettaisiin, niistä pyyhittäisiin pois olennaisia sanoja, totuus muokattaisiin ajan maun mukaiseksi tai uskontunnustuksesta pyyhittäisiin yli kohtia sillä verukkeella, ettei niitä nykyisin enää ymmärretä. Jumalan tahtoma ykseys voi muuttua todellisuudeksi vain silloin, kun ilmoitetun uskon koskemattomuus tunnustetaan yhteisesti. Uskon asioissa tehty kompromissi olisi ristiriidassa Jumalan kanssa, joka on totuus. Voisiko kukaan pitää oikeana sellaista sovintoa Kristuksen, "tien, totuuden ja elämän" (Joh. 14:6), ruumiissa, joka saavutettaisiin totuuden kustannuksella? Kirkolliskokouksen julistus *Uskonnonvapaudesta* sanoo, että ihmisen arvoon kuuluu totuuden etsiminen, "varsinkin siinä, mikä koskee Jumalaa ja hänen kirkkoaan"⁽³³⁾, ja suostuminen totuuden vaatimuksiin. "Yhteisyys", joka pettäisi totuuden, olisi vastoin yhteyttään tarjoavaa Jumalaa ja tarvetta totuuteen, joka asuu syvällä jokaisessa ihmissydämessä.

19. Kirkon opetus täytyy kuitenkin esittää sellaisella tavalla, että ne, joille Jumala on sen tarkoittanut, käsittävät sen. Muistutin kiertokirjeessä *Slaavien apostolit (Slavorum apostoli)* siitä, että Kyrillos ja Methodios näkivät tästä syystä vaivaa kyetäkseen esittämään Raamatun sanonnat ja kreikkalaisen teologian käsitteet tavalla, joka sopi erilaisiin historiallisiin kokemuksiin ja ajatustapoihin. He halusivat, että Jumalan yhtenäisen sana "avautuisi kullekin kulttuurille sille ominaisin ilmaisin".⁽³⁴⁾ He käsittivät, etteivät he saaneet pakottaa "niitä kansoja, joille he julistivat

sanaa, omaksumaan kreikankielen ja bysanttilaisen kulttuurin ehdotonta etevämyyttä tai edistyneen yhteiskunnan tapoja ja elämää, vaikka he itse olivatkin kasvaneet niissä."⁽³⁵⁾ Näin he muuttivat käytännöksi sen "täydellisen rakkauden yhteyden(, joka) varjelee kirkon kaikenlaiselta kansalliselta partikularismilta tai äärimmäisyyksiltä tai rotuennakkoluuloilta, samoin kansalliselta ylimielisyydeltä."⁽³⁶⁾ Juuri tässä hengessä sanoin Australian alkuperäiskansoille: "Ette saa olla kahtia jaettu kansa - -. Jeesus kutsuu teitä ottamaan vastaan oman kulttuurinne puitteissa sanat, jotka hän puhui, ja arvot, joita hän opetti."⁽³⁷⁾ Koska uskon lahja on luontonsa puolesta tarkoitettu koko ihmiskunnalle, se myös täytyy "kääntää" kaikille kulttuureille, sillä totuuden sisältö ratkaisee, onko yhteytemme totuudesta. Totuus voidaan kyllä ilmaista monin tavoin. Muotojen uudistaminen on välttämätöntä, jotta evankeliumin sanoma voitaisiin viestittää oman aikamme ihmisille muuttumattomana.⁽³⁸⁾

"Tällä uudistustyöllä on siis erityisen huomattava ekumeeninen merkitys."⁽³⁹⁾ Tällöin ei ole kysymys ainoastaan uskon ilmaisumuotojen uudistamisesta vaan itse uskonelämän uudistamisesta. Nyt voidaan kysyä: kuka sen uudistaa? Kirkolliskokous vastaa tähän selkeästi: "Huoli ykseyden aikaansaamisesta kuuluu koko kirkolle, sekä uskoville että paimenille. Se koskee jokaista, kutakin oman kykynsä mukaisesti, oli sitten kysymys joko kristillisestä arkielämästä tai teologisesta ja historiallisesta tutkimuksesta."⁽⁴⁰⁾ 20. Kaikki edelläänottu on äärimmäisen tärkeää ja merkitykseltään perustavaa ekumeeniselle työlle. Siitä ymmärrämme myös väärinkäsityksiin joutumatta, että ekumenia, kristittyjen ykseysliike, ei ole mikään "lisäke", joka liitettäisiin yhtenä osana kirkon perinteiseen toimintaan. Päinvastoin se kuuluu elimellisesti kirkon elämään ja toimintaan ja sen täytyy siis läpäistä kristittyjen yhteisyys ja olla ikään kuin hedelmää puussa, joka kasvaa terveenä ja rehevänä, kunnes se saavuttaa täyden mittansa.

Näin paavi Johannes XXIII uskoi kirkon ykseyteen, ja näin hän tähtäsi kaikkien kristittyjen ykseyteen. Hän totesi muista kristityistä, kristittyjen suuresta perheestä: "Se, mikä liittää meidät yhteen, on paljon voimakkaampaa kuin se, mikä meidät erottaa." Vatikaanin 2. kirkolliskokous puolestaan kehottaa: "Kaikki kristinuskovaiset muistakoot, että he sitä paremmin edistävät ja vieläpä toteuttavat kristittyjen ykseyttä, mitä innokkaammin he pyrkivät viettämään puhdasta elämää evankeliumin mukaisesti. Kuta lujempi on side, joka yhdistää heidät Isään, Sanaan ja Henkeen, sitä syvällisemmin ja helpommin he kykenevät vahvistamaan keskinäistä veljeyttään."⁽⁴¹⁾

Etusija rukoukselle

21. "Tätä sydämen kääntymystä ja pyhää elämänvaellusta sekä kristittyjen ykseyden puolesta kannettuja yksityisiä ja julkisia rukouksia on pidettävä ikään kuin koko ekumeenisen liikkeen sieluna, ja niitä voidaan syystä nimittää hengelliseksi ekumeenisuudeksi."⁽⁴²⁾

Sydänten kääntymykseen johtavaa tietä kuljetaan rakkauden tahtiin; rakkaus kohdistuu Jumalaan ja veljiin, kaikkiin veljiin, niihinkin, jotka eivät ole täydellisessä yhteydessä kanssamme. Rakkaus synnyttää kaipauksen ykseyteen niissäkin, jotka tähän asti ovat vähät välittäneet ykseyden vaatimuksesta. Rakkaus on ihmisten ja yhteisöjen välisen yhteyden taitava rakennusmestari. Kun rakastamme toisiamme, pyrimme myös syventämään yhteyttämme, tekemään siitä täydellisen. Rakkaus kohdistuu Jumalaan, joka on yhteyden tosi lähde Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen ykseytenä, ja hänestä rakkaus ammentaa voimaa herättääkseen ihmisissä ja yhteisöissä halua

yhteyteen tai saadakseen sen kokonaan uutena aikaan erossa olevien kristittyjen kesken.

Rakkaus on syvä virta, joka virvoittaa ykseyteen suuntautuvaa prosessia ja antaa siihen voimaa.

Yhteinen rukous on rakkauden täydellisin ilmentymä. Vatikaanin 2. kirkolliskokous kutsuu koko ekumeenisen liikkeen sieluksi yhteistä rukousta, johon veljet kokoontuvat kanssamme, vaikka he eivät eläkään täydellisessä yhteydessä kanssamme. "Sellaiset yhteiset rukoukset ovat todella tehokas keino ykseyden armon saavuttamiseksi ja aito merkki niistä siteistä, jotka jatkuvasti yhdistävät katolilaisia erossa oleviin veljiin."⁽⁴³⁾ Yhteinen rukous itsessään ilmaisee ja vahvistaa yhteyttä, vaikka kristityt eivät silloin rukoilisikaan juuri ykseyden vaan muiden asioiden, esimerkiksi rauhan, puolesta. Kristittyjen yhteinen rukous kutsuu Kristuksen itsensä niiden luokse, jotka kääntyvät hänen puoleensa: "Missä kaksi tai kolme on koolla minun nimessäni, siellä minä olen heidän keskellään." (Matt. 18:20)

22. Kun kristityt rukoilevat yhdessä, päämäärä, ykseys, näyttää olevan lähempänä. Näyttää aivan siltä, kuin kristittyjen pitkä, monenlaisten hajaannusten leimaama historia eheytyisi jälleen, kun he pyrkivät ykseyden lähteelle, Jeesuksen Kristuksen luo. "Hän on sama eilen, tänään ja ikuisesti!" (Hepr. 13:8) Kristus on todella läsnä yhteisessä rukouksessa. Hän rukoilee "meissä, meidän kanssamme ja meidän puolestamme". Hän antaa Lohduttajan, Henkensä, ohjaamaan rukoustamme. Tämän Hengen hän lupasi ja lahjoitti kirkolleen jo Jerusalemin ehtoollisissa, kun hän perusti kirkkonsa sen alkuperäiseen ykseyteen.

Ensimmäinen sija ekumeenian tiellä ykseyteen kuuluu varmasti yhteiselle rukoukselle, jossa Kristuksen koko oppilaspiiri kokoontuu rukoukseen. Kun kristityt hajaannuksestaan huolimatta haluavat kokoontua Kristuksen ympärille yhä uudelleen yhteiseen rukoukseen, heissä kasvaa tietoisuus siitä, että se, mikä erottaa heitä, on vähäistä verrattuna siihen, mikä heitä yhdistää. Kun he yhä useammin ja innokkaammin kohtaavat toisensa rukouksessa Kristuksen edessä, he saavat myös rohkeutta vastustaa hajaannuksen tuskallista tosiasiaa ja löytävät toisensa siinä kirkon ykseydessä, jota Kristus lakkaamatta rakentaa Pyhässä Hengessä ihmisten heikkoudesta ja rajoittuneisuudesta huolimatta.

23. Rukousyhteys johtaa vielä siihenkin, että alamme katsella kirkkoa ja kristikuntaa uusin silmin. Emme saa näet unohtaa, että Herra on rukoillut Isältä oppilaidensa ykseyttä. Ykseys todistaisi hänen lähetystehtävästään, niin että maailma uskoisi, että Isä on lähettänyt hänet (vert. Joh. 17:21). Voidaan sanoa, että ekumeeninen liike on lähtenyt liikkeelle tietystä mielessä niiden kielteisestä kokemuksesta, jotka evankeliumia julistaessaan painottavat omaa kirkkoaan tai kirkollista yhteisöään. Tämä ristiriita oli ilmiselvä jokaiselle, joka kuunteli sanomaa pelastuksesta. Se esti heitä ottamasta evankeliumin vastaan. Valitettavasti tätä vakavaa estettä ei ole vielä voitettu. On totta, ettei meillä ole vielä täydellistä keskinäistä yhteyttä, mutta hajaannuksestamme huolimatta olemme matkalla täydelliseen ykseyteen, siihen ykseyteen, joka apostolisen kirkon alussa oli sen tuntomerkki ja johon mekin vilpittömästi pyrimme. Uskon johtama yhteinen rukouksemme todistaa sen. Me kokoonnumme siihen Kristuksen nimessä: hän on yksi, hän on meidän ykseytemme.

Ekumeeninen rukous palvelee kristittyjen lähetystehtävää ja sen uskottavuutta. Siksi sen tulee olla kirkon elämää ja kuulua kaikkeen toimintaan, mikä tähtää kristittyjen ykseyden edistämiseen. Tuntuu aivan siltä, kuin kokoontuisimme yhä uudelleen kiirastorstein ehtoollisaliin, vaikka yhteinen läsnäolomme tuossa paikassa ei olekaan vielä toteutunut täydellisesti. Meidän on

odotettava sen toteutumista siihen asti, että voitettuamme kaikki esteet, jotka nyt estävät kirkon täydellisen ykseyden, kaikki kristityt voivat kokoontua viettämään yhtä eukaristiaa.⁽⁴⁴⁾ 24. On syytä ilolla todeta, että ekumeenisiin tapaamisiin, joita on paljon, kuuluu lähes aina rukousta; rukous on jopa niiden huippukohta. Kristittyjen ykseyden rukousviikosta, jota vietetään tammikuussa tai joissakin maissa helluntaiviikolla, on tullut laajalle levinnyt ja luja perinne. Tämän viikon lisäksi kristityt kokoontuvat vuoden mittaan monissa tilaisuuksissa yhteiseen rukoukseen. Mieleeni nousee tässä yhteydessä paavin pyhiinvaellus tämän ajan *oikoumenen* kirkkoihin eri maanosissa ja maissa. Nämä matkat ovat olleet erikoinen kokemus. Ymmärrän, että Vatikaanin 2. kirkolliskokous on opastanut paavin tähän apostolisen viran erityistehtävään. Kirkolliskokous sai aikaan sen, että paavin pyhiinvaellus on suoranaisten välttämättömyys, jotta Rooman piispa täyttäisi tehtävänsä yhteyden palveluksessa.⁽⁴⁵⁾ Pastoraalisiin vierailuihini on lähes aina kuulunut ekumeenisiä kohtaamisia ja yhteistä rukousta veljien ja sisarten kanssa, jotka pyrkivät yhteyteen Kristuksessa hänen kirkossaan.

Eriytyisen liikuttuneena muistelen yhteistä rukousta anglikaanisen yhteisön primaksen kanssa Canterburyn katedraalissa 29. toukokuuta 1982. Tunsin, että tuo ihana kirkkorakennus on "kaunopuheinen todistus sekä yhteisen perintömme monista vuosista että niitä seuraavista murheellisista eron vuosista".⁽⁴⁶⁾ Unohtumattomiksi ovat jääneet myös vierailuni Pohjoismaihin (1.-10. kesäkuuta 1989), Pohjois- ja Etelä-Amerikkaan ja Afrikkaan ja Kirkkojen maailmanneuvoston päämajaan (12. kesäkuuta 1984); tämä neuvosto pitää päämääränään kutsua jäsenkirkot ja kirkolliset yhteisöt "toteuttamaan näkyvää ykseyttä yhdessä ainoassa uskossa ja yhden ainoan eukaristian vietossa, joka ilmenee yhteisenä jumalanpalveluksena ja yhteisenä elämänä Kristuksessa".⁽⁴⁷⁾ Kuinka voisin unohtaa osallistumiseni yhteiseen eukaristian viettoon Fanarin Georgios-kirkossa ekumeenisen patriarkaatin hallintokaupungissa 30. marraskuuta 1979 ja juhlallisen jumalanpalveluksen Pietarinkirkossa, kun kunnioitettu veljeni, patriarkka Dimitrios I, vieraili Roomassa 6. joulukuuta 1987? Lausuimme tuolloin pääalttarilla yhteisesti Nikaian-Konstantinopolin uskontunnustuksen kreikkalaisen alkutekstin mukaan.

Sanat eivät riitä kertomaan näihin rukouksessa vietettyihin tapaamisiin liittyviä muistoja. Kauan sitten syntynyt pidättyvyys toisiamme kohtaan on rasittanut omalla tavallaan kaikkia kohtaamisia, mutta niillä on kuitenkin oma ja ainutlaatuinen merkityksensä. Ne ovat painuneet kirkon muistiin, ja Lohduttaja ohjaa kirkkoa pyrkimään keskinäiseen ykseyteen.

25. Paavi ei kuitenkaan ole lähtenyt pyhiinvaellukselle yksin. Useat muiden kirkkojen ja kirkollisten yhteisöjen korkea-arvoiset edustajat ovat kuluneina vuosina vierailleet luonani Roomassa. Olen voinut rukoilla heidän kanssaan sekä julkisesti että yksityisesti. Olen jo viitannut ekumeenisen patriarkan, Dimitrios I:n, käyntiin. Haluaisin mainita myös tapaamisen ja rukouksen Pietarinkirkossa yhdessä luterilaisten arkkipiispojen, Ruotsin ja Suomen primaksen, kanssa. Tapaamisen aiheena oli pyhän Birgitan pyhäksijulistamisen 600-vuotisjuhlan vesper 5. lokakuuta 1991. Tämä on malliesimerkki siitä, että tietoisuus velvollisuudesta rukoilla ykseyden puolesta on muuttunut olennaiseksi kirkon elämän osaksi. Kummankin puolen läsnäolo ja kristittyjen rukous saattavat jokaista tärkeää ja merkittävää tapahtumaa.

En voi mitenkään luetella kaikkia tapaamisia, vaikka jokainen ansaitsisi tulla mainituksi. Herra on ottanut meitä kädestä ja johtanut meitä. Tämä monipuolinen ajatustenvaihto ja nämä rukoukset ovat kirjoittaneet sivu sivulta "ykseyden kirjaamme", kirjaa, joka meidän pitäisi avata yhä uudelleen

ja lukea sitä ammentaaaksemme siitä innoitusta ja toivoa.

26. Rukoillessamme yhdessä havaitsimme uudelleen, kuinka totta evankeliumin sanat ovat: "Vain yksi on teille isä" (Matt. 23:9), sama Isä, Abba, jota Kristus itse huutaa avuksi, hän, joka on Isän ainosyntyinen Poika ja yhtä olemusta hänen kanssaan. "Teillä on vain yksi opettaja, ja te olette kaikki veljiä." (Matt. 23:8) Ekumeeninen rukous avaa silmiemme eteen veljeyden perusulottuvuuden Kristuksessa. Hän on kuollut kootakseen yhteen hajalleen joutuneet Jumalan lapset, jotta meistä tulisi lapsia Pojassa (vert. Ef. 1:5) ja jotta heijastaisimme yhä perusteellisemmin Jumalan isyyden tutkimatonta todellisuutta ja samalla totuutta jokaisen ja kaikkien ihmisyydestä.

Kaikkea tätä ekumeeninen rukous, veljien ja sisarten rukous, ilmaisee. Vaikka he ovatkin erossa toisistaan, he liittyvät sitä toivorikkaampina yhteen Kristuksessa ja uskovat ykseyden ja yhteyden tulevaisuuden hänelle. Tähän tosiasiaan voimme jälleen kerran soveltaa osuvasti kirkolliskokouksen opetusta: "Kun Herra Jeesus rukoilee Isää, että 'he kaikki olisivat yhtä - - niin kuin me olemme yhtä' (Joh. 17:21-22), hän avaa näköaloja, joita ihmisjärki ei pysty tajuamaan. Hän näet viittaa jonkinlaiseen samankaltaisuuteen toisaalta jumaluuden persoonien välisen yhteyden ja toisaalta sen yhteyden välillä, joka Jumalan lapsilla on totuudessa ja rakkaudessa."⁽⁴⁸⁾ Sydänten kääntymys, joka on uskottavan ykseyteen pyrkimisen perusedellytys, kasvaa rukouksesta, joka puolestaan ohjaa pyrkimistämme täyttymystä kohti: "Ykseyden kaipuu saa alkunsa ja kypsyy mielen uudistumisesta, itsensä kieltämisestä ja runsaana virtaavasta rakkaudesta. Siksi meidän on rukoiltava Pyhältä Hengeltä rehellisen epäitsekkyuden, nöyryyden ja kärsivällisen palvelemisen armoa sekä veljellistä ja jaloa mieltä toisia kohtaan."⁽⁴⁹⁾

27. Rukous ykseyden puolesta ei ole kuitenkaan vain niiden asia, joiden lähiympäristössä kristittyjen hajaannus näkyy selvästi. Huoli ykseydestä ei saa puuttua yhdestäkään sisäisestä ja henkilökohtaisesta dialogista, jota itse kukin käy rukouksessa Herran kanssa. Ainoastaan silloin ykseydestä tulee elämäntodellisuutemme olennainen osa, samoin todellinen osa velvollisuuksiamme, jotka olemme saaneet kirkossa. Vahvistaakseni tämän vaatimuksen uudelleen, olen asettanut katolisen kirkon uskovien katseltavaksi esikuvan, joka minulle itselleni on esimerkillinen. Tarkoitan trappistisar Ykseyden Maria Gabriellaa, jonka julistin autuaaksi 25. tammikuuta 1983.⁽⁵⁰⁾ Saatuaan kutsun elää erillään maailmasta sisar Maria Gabriella omisti elämänsä mietiskelyyn ja rukoukseen, jonka keskipiste oli Johanneksen evankeliumin 17. luku. Näin hän luovutti elämänsä kristittyjen ykseyden hyväksi. Juuri tämä on kaiken rukouksen tarkoitus ja ydin, nimittäin oman elämänsä antaminen totaalisesti ja ilman ehtoja Isälle Pojan kautta Pyhässä Hengessä. Sisar Maria Gabriellan esimerkki opettaa meille ja auttaa meitä käsittämään, ettei rukoukseen ykseyden puolesta tarvita mitään erityisiä aikoja, tilanteita tai paikkoja. Kristuksen rukous Isälle on malli jokaiselle, aina ja kaikkialla.

Ekumeeninen dialogi

28. Jos kerran rukous on ekumeenisen uudistuksen ja ykseyden kaipuun "sielu", niin kaikki se, minkä kirkolliskokous määrittelee dialogiksi, perustuu rukoukseen ja saa siitä pontta. Tällä määritelmällä on liittymäkohtansa myös oman aikamme yksilöä korostavaan ajatteluun. "Dialogi" kuuluu ihmisen olemukseen ja hänen arvoonsa. Filosofiankin näkökulmasta katsottuna tämä asennoituminen liittyy kirkolliskokouksen esittämään totuuteen ihmisestä: hän on "ainoa luotu olento maailmassa, jonka Jumala on tahtonut luoda tämän itsensä takia". Siksi ihminen "ei täysin

voi löytää itseään muutoin kuin vilpittömässä oman itsensä antamisessa." (51) Dialogi on portti, jonka kautta ihmisen, sekä yksilön että yhteisön, on kuljettava voidakseen toteuttaa itseään. Vaikka käsite "dialogi" näyttääkin korostavan erityisesti tietoa (*dia-logos*), jokaisella dialogilla on itsessään koko maailman käsittävä eksistentiaalinen ulottuvuus. Se vaatii ihmisen, myös yhteisöt, subjektina kokonaan.

Paavi Paavali VI on esittänyt totuuden dialogista syvällisesti kiertokirjeessään *Ecclesiam suam*. (52) Kirkolliskokous on opetuksessaan ja käytännöllisessä ekumeniassaan nojautunut hänen sanoihinsa. Dialogi ei ole pelkkää ajatustenvaihtoa. Se on aina tiettyssä mielessä "saadun ja lahjojen vaihtamista". (53)

29. Tällä perusteella kirkolliskokouksen ekumeniadekreetti asettaa etusijalle "kaikki yritykset välttää sellaisia sanoja, arvosteluja ja tekoja, jotka eronneisiin veljiin nähden eivät vastaa totuutta ja oikeutta ja jotka siten vaikeuttavat suhteitamme heihin". (54) Dekreetti käsittelee kysymystä katolisen kirkon näkökulmasta. Se osoittaa arviointiperusteen, jota katolilaisten on käytettävä keskusteluissa muiden kristittyjen kanssa. Arviointiperuste koskee kuitenkin aina kumpaakin osapuolta. Kummallakin osapuolella, kun ne haluavat ryhtyä dialogiin, on velvollisuus noudattaa sitä; se on myös edellytys dialogin käymiselle. Meidän täytyy päästä vastakkainasettelusta ja ristiriidoista tasolle, jolla tunnustamme toisemme kumppaneiksi. Kun dialogia ryhdytään käymään, kummankin osapuolen täytyy olettaa, että keskustelukumppani haluaa tosissaan sovintoa ja ykseyttä. Jotta tämä toteutuisi, täytyy paljon painoa saaneen vastakkainasettelun päättyä. Vain siten dialogi auttaa voittamaan jakautuneisuuden ja pääsemään lähemmäs ykseyttä.

30. Saamme sanoa suuresti kiitollisina totuuden Hengelle, että Vatikaanin 2. kirkolliskokous on ollut siunauksesta aikaa, jolloin katolisessa kirkossa luotiin perusedellytykset sen osallistua ekumeeniseen dialogiin. Toisaalta eri kirkkojen ja kirkollisten yhteisöjen lähettämät lukuisat tarkkailijat, heidän läsnäolonsa, voimakas osallistumisensa kirkolliskokouksen tapahtumiin ja monet tapaamiset ja yhteiset rukoukset, jotka kirkolliskokous teki mahdollisiksi, ovat osaltaan luoneet edellytykset yhteisen dialogin aloittamiselle. Muiden kirkkojen ja kirkollisten yhteisöjen edustajat ovat kirkolliskokouksen kuluessa kokeneet koko maailman katolisten piispojen ja erityisesti Apostolisen istuimen olevan valmiit dialogiin.

Paikallinen dialogi

31. Velvollisuus käydä ekumeenista dialogia sellaisena, kuin kirkolliskokous käsitti sen, ei ole suinkaan Apostolisen istuimen yksinoikeus, vaan se kuuluu kaikille paikallis- ja osakirkoillekin. Piispainkokoukset ja idän katolisten kirkkojen synodit ovat asettaneet toimikuntia edistämään ekumeenista henkeä ja toimintaa. Vastaavaa toimintaa on myös yksittäisissä hiippakunnissa. Näissä hankkeissa näkyy katolisen kirkon konkreettinen ja laaja osallistuminen ja halu soveltaa kirkolliskokouksen hahmottelemia ekumenian ohjeita: ne ovat ekumenian olennainen osa. (55)

Dialogi ei ole ainoastaan päässyt alkuun, vaan siitä on tullut perusteltu välttämättömyys, kirkon tärkeimpiä tehtäviä. Niinpä dialogin "tekniikkaa" on hiottu ja samalla edistetty dialogin henkeä. Tässä yhteydessä on syytä mainita erityisesti dialogi eri kirkkoihin tai kirkollisiin yhteisöihin kuuluvien kristittyjen kanssa, jota käyvät "asiaan hyvin perehtyneet asiantuntijat. Tällöin kukin selittää syvemmin ja tarkemmin oman yhteisönsä opetusta, niin että sen luonteenomaiset piirteet ovat selvästi nähtävissä." (56) Jokaisen uskovan on hyödyllistä oppia tuntemaan dialogin menettelytavat.

32. Kirkolliskokouksen julistus *Uskonnonvapaudesta* toteaa, että "totuutta on etsittävä tavalla, joka

on ominainen ihmispersonan arvolle ja hänen yhteiskunnalliselle luonnolleen, nimittäin vapaasti etsien, opettajien tai opetuksen, ajatustenvaihdon ja keskustelun avulla, jolloin toisille esitetään se totuus, jonka kukin on löytänyt tai luullut löytäneensä, näin auttaakseen toisiaan totuuden etsimisessä. Löydetty totuus on puolestaan henkilökohtaisesti hyväksyen omaksuttava ja siinä pysyttävä."⁽⁵⁷⁾

Ekumeenisella dialogilla on hyvin olennainen merkitys. "Tällaisen dialogin välityksellä kaikki osanottajat oppivat paremmin tuntemaan kummankin yhteisön opetusta ja elämää sekä arvostamaan sitä oikeudenmukaisemmin. Samalla nämä yhteisöt myös pääsevät laajempaan yhteistyöhön kaikkien niiden yhteistä hyvää tarkoittavien tehtävien suorittamisessa, joita jokainen kristitty omatunto vaatii, ja ne kokoontuvat yhteiseen rukoukseen, missä se on luvallista. Lopuksi - - kaikki tutkistelevat uskollisuuttaan Kristuksen tahtoa kohtaan kirkkoa koskevissa kysymyksissä ja käyvät sopivasti ja tarmokkaasti käsiksi uudistus- ja reformityöhön."⁽⁵⁸⁾

Dialogi omantunnon tutkisteluna

33. Kirkolliskokouksen käsityksen mukaan ekumeeninen dialogi on luonteeltaan yhteistä totuuden, varsinkin kirkkoa koskevan totuuden, etsimistä. Totuus nimittäin muovaa omaatuntoa ja suuntaa sen toiminnan ykseyttä kohti. Samalla totuus vaatii, että kristityt, jakaantuneet veljet, ovat kuuliaisia Kristuksen rukoukselle ykseyden puolesta ja osoittavat sen teoillaankin. Näin rukous ja dialogi toimivat yhdessä. Syvempi ja tietoisempi rukous saa dialogin kantamaan runsaampaa hedelmää. Toisaalta rukous on dialogin edellytys, mutta toisaalta se muuttuu yhä rikkaammaksi dialogin hedelmäksi.

34. Ekumeenisen dialogin ansiosta voimme sanoa yhteisen rukouksemme syventyneen. Näin käy silloin, kun dialogi on myös omantunnon tutkistelua. Meillä on täysi syy muistaa Johanneksen ensimmäisen kirjeen sanoja: "Jos väitämme, ettemme ole syntisiä, me petämme itseämme, eikä totuus ole meissä. Jos me tunnustamme syntimme, niin Jumala, joka on uskollinen ja vanhurskas, antaa meille synnit anteeksi ja puhdistaa meidät kaikesta vääryydestä." (1. Joh. 1:8-9) Kirje menee vielä pidemmälle sanoessaan: "Jos väitämme, ettemme ole syntiä tehneet, teemme hänestä valehtelijan, eikä hänen sanansa ole meissä." (1. Joh. 1:10)

Tällaisen radikaalin kehotuksen, joka vaatii meitä tunnustamaan itsemme syntisiksi, täytyy olla myös sen hengen olennainen tuntomerkki, jossa paneudumme ekumeeniseen dialogiin. Ellei dialogimme olisi omantunnon tutkistelua, ikään kuin "omantunnon dialogia", voisiko meillä silloin olla sitä varmuuttakaan, minkä Johanneksen kirje meille välittää? "Rakkaat lapset! Kirjoitan tämän teille, jotta ette tekisi syntiä. Jos joku kuitenkin syntiä tekee, meillä on Isän luona puolustaja, joka on vanhurskas: Jeesus Kristus. Hän on meidän syntiemme sovittaja, eikä vain meidän vaan koko maailman." (1. Joh. 2:1-2) Kristus on sulkenut maailman kaikki synnit pelastavaan uhriinsa, myös ne, jotka on tehty kirkon ykseyttä vastaan; hänen uhriinsa sulkee itseensä kristittyjen, sekä paimenten että uskovien, synnit. Kristittyjen ykseys on kuitenkin mahdollinen vielä näin monien syntien jälkeenkin, jotka ovat saaneet historiassa aikaan kristittyjen jakaantumista, kunhan vain nöyrästi tunnustamme tehneemme syntiä ykseyttä vastaan ja vakuutumme oman kääntymyksemme välttämättömyydestä. Anteeksiantamusta eivät tarvitse ainoastaan henkilökohtaiset syntimme, eikä kyse ole yksin niiden voittamisesta, vaan anteeksiantamusta tarvitsevat myös sosiaaliset synnit, varsinaiset "synnin rakenteet", jotka ovat saaneet aikaan jakaantumista, vahvistaneet sitä ja voivat edelleenkin sitä synnyttää.

35. Vatikaanin 2. kirkolliskokous rientää jälleen avuksemme. Voimme sanoa, että kääntymyksen henki läpäisee koko ekumeniadekreetin.⁽⁵⁹⁾ Ekumeeninen dialogi saa tässä asiakirjassa aivan oman luonteen: se muuttuu "kääntymyksen dialogiksi" ja siten myös, niin kuin paavi Paavali VI sen sanoo, "pelastuksen dialogiksi".⁽⁶⁰⁾ Dialogi ei pääse kehittymään, jos se tapahtuu pelkällä horisontaalilla tasolla ja rajoittuu keskinäiseen tapaamiseen, näkökohtien tai vieläpä kullekin yhteisölle ominaisten lahjojen vaihtoon. Dialogi pyrkii myös ja ennen kaikkea vertikaaliin suuntaan, joka kääntää sen maailman Vapahtajan ja historian Herran, meidän sovituksemme, puoleen. Dialogin vertikaalisuus merkitsee sitä, että tunnustamme yhteisesti ja molemmin puolin olevamme syntiä tehneitä ihmisiä. Dialogi avaa juuri niissä veljissä ja sisarissa, jotka elävät toisistaan erossa olevissa yhteisöissä, sisäisen alueen, jossa Kristus, kirkon ykseyden lähde, voi toimia Lohduttajan, Pyhän Henkensä, koko voimalla.

Dialogi ristiriitojen ratkaisijana

36. Dialogi on myös luonnollinen keino sovittaa yhteen erilaisia näkökantoja ja ennen kaikkea tutkia ristiriitoja, jotka estävät kristittyjen täydellisen yhteyden. Ekumeniadekreetti painottaa moraalisia asenteita, jotka on otettava huomioon: "Katolisten teologioiden tulee ekumeenisessa keskustelussa tutkiessaan kirkon opetukselle uskollisina jumalallisia salaisuuksia yhdessä erossa olevien veljien kanssa osoittaa totuudellisuutta, rakkautta ja nöyryyttä."⁽⁶¹⁾

Rakkaus totuuteen on tärkeintä, kun pyritään uskottavasti kristittyjen täydelliseen yhteyteen. Ilman sitä olisi mahdotonta ottaa kantaa objektiivisiin teologisiin, kulttuurisiin, psykologisiin ja sosiaalisiin vaikeuksiin, jotka ristiriitojen tutkiminen nostaa esiin. Tämän sisäisen, henkilökohtaisen, ulottuvuuden ohella dialogiin osallistuvilla täytyy ehdottomasti olla myös rakkautta ja nöyryyttä: rakkautta keskustelukumppaniin ja nöyryyttä paljastuvan totuuden edessä, joka saattaa synnyttää tarpeen korjata lausumia ja asenteita.

Ristiriitojen käsittelystä puhuessaan kirkolliskokous vaatii, että opetus on esitettävä selkeästi kokonaisuudessaan. Samalla se vaatii, että tavat ja keinot, joilla katolista opetusta esitetään, eivät saa millään tavalla estää dialogia veljien kanssa.⁽⁶²⁾ Onhan näet mahdollista todistaa omasta uskostaan ja selvittää opetusta korrektisti, vilpittömästi ja ymmärrettävästi ja ottaa samalla huomioon toisen osapuolen ajatustapa ja konkreettinen historiallinen kokemus.

On itsestään selvää, että täysi yhteys voidaan toteuttaa vain ottamalla koko se totuus vastaan, johon Pyhä Henki johtaa Kristuksen oppilaita. Siitä syystä täytyy ehdottomasti välttää kaikenlaista silottelua ja helppohintaista "yksimielisyyttä". Vaikeat kysymykset täytyy ratkaista. Ellei niissä päästä todelliseen yksimielisyyteen, ne pulpahtavat myöhemmin esiin samanlaisina tai toisella nimellä.

37. Ekumeniadekreetti esittää myös kriteerin, jota katolilaisten on noudatettava esittäessään omaa opetustaan tai verratessaan sitä muiden kirkkojen opetukseen. "Heidän tulee muistaa, että katolisen opetuksen mukaan on olemassa eräänlainen totuuksien arvojärjestys eli 'hierarkia', aina sen mukaan minkälaisessa suhteessa ne ovat kristillisen opetuksen perustaan. Siten valmistetaan tietä, jolla tämä veljellinen kilpailu innostaa kaikkia Kristuksen tutkimattomien rikkauksien yhä syvempään tuntemiseen ja selvempään ilmaisemiseen."⁽⁶³⁾

38. Dialogissa törmätään väistämättä ongelmaan kirkkojen ja kirkollisten yhteisöjen erilaisesta tavasta ilmaista opetustaan. Sillä on luonnollisesti monia seurauksia ekumeeniselle työlle. Kun oppilausumat poikkeavat siitä, mihin omassa yhteisössä on totuttu, on luonnollisesti

ensimmäiseksi todettava, ilmaistaanko niillä kuitenkin aivan samaa asiaa. Konkreettisenä esimerkkinä tällaisista toteamuksista viitataan äskettäin annettuihin yhteisiin julkilausumiin, joiden allekirjoittajina edeltäjäni ja minun kanssani ovat olleet patriarkat kirkoissa, joiden kanssa vuosisatojen ajan on käyty kristologiaa koskevia kiistoja. Julistus *Mysterium ecclesiae* lausuu ilmoitettujen totuuksien esittämisestä: "Totuudet, jotka kirkko haluaa opettaa muodoltaankin dogmaattisina, ovat eri asia kuin aikakausien muuttuvat käsitykset, ja ne voidaankin ilmaista ajasta riippumatta. Siitä huolimatta pyhä opetusvirkaakin saattaa toisinaan esittää näitä totuuksia sanoilla, joissa on jälkiä menneen ajan käsityksistä. Tähän on sanottava, että kirkon opetusviran dogmaattiset lausumat olivat alusta asti oikein ilmaistuja ja soveltuivat välittämään ilmoitetun totuuden, ja että ne myös säilyvät oikein ilmaistuin ja soveltuvat välittämään totuuden niille, jotka tulkitsevat niitä oikein."⁽⁶⁴⁾

Niinpä ekumeeninen dialogi valmistakin yllättäviä löytöjä niille, joita se kannustaa kysymään toisiltaan, ymmärtämään toisiaan ja selittämään asioita toisilleen. Kiistat ja suvaitsemattomuudesta johtuvat riitaisuudet ovat tehneet yhteensopimattomiksi sellaista, mikä opetusta sanoiksi puettaessa oli yhtä todellisuutta mutta kahdesta näkökulmasta katsottuna synnytti kaksi erilaista tarkastelutapaa. Tänäpä on löydettävä sellaiset ilmaisut, jotka käsittävät totuuden kokonaisuutena. Niin päästäisiin eroon puolueellisista lukutavoista ja hiottaisiin pois väärät tulkinnat.

Yksi etu ekumeniassa on, että se auttaa kristillisiä yhteisöjä huomaamaan totuuden tutkimattoman rikkauden. Kaikki se, minkä Henki vaikuttaa "muissa", voi koitua jokaisen yhteisön rakentumiseksi⁽⁶⁵⁾ ja opettaa tuntemaan Kristuksen salaisuutta. Aito ekumenia on totuuden armolahja.

39. Viimeiseksi dialogi asettaa keskusteluosapuolet todellisten uskoa koskevien vastakohtaisuuksien eteen. Ennen kaikkea näitä vastakohtia on käsiteltävä vilpittömässä veljellisen rakkauden hengessä kunnioittaen sekä oman että lähimmäisen omantunnon vaatimuksia, syvässä nöyryydessä totuuden edessä ja totuutta rakastaen. Asioiden vertailulla on tällä alueella kaksi olennaista kiinnekohtaa: pyhä Raamattu ja kirkon suuri traditio. Katolilaisia auttaa lisäksi kirkon aina elävä opetusvirka.

Käytännöllinen yhteistyö

40. Kristityt eivät pyri keskinäisissä suhteissaan vain tuntemaan toisiaan ja yhteiseen rukoukseen ja dialogiin. He pyrkivät käytännölliseen yhteistyöhön ja vaativatkin sitä jo monilla alueilla: pastoraalisessa työssä, kulttuurin piirissä ja yhteiskunnallisessa elämässä sekä myös evankeliumin sanoman julistamisessa.⁽⁶⁶⁾

"Kristittyjen yhteistyö ilmaisee elävästi sitä suhdetta, joka jo liittää heidät toisiinsa, ja saa palvelevan Kristuksen kasvot näkymään yhä kirkkaammassa valossa."⁽⁶⁷⁾ Yhteiseen uskoon perustuva yhteistyö ei ainoastaan ole täynnä veljellistä yhteyttä, vaan se on Kristuksen ilmituloa. Sen lisäksi ekumeeninen yhteistyö on aitoa ekumenian koulua, dynaaminen tie ykseyteen. Ykseys toiminnassa johtaa täydelliseen ykseyteen uskossa: "Tällaisessa yhteistyössä kaikki Kristukseen uskovat voivat helposti oppia paremmin tuntemaan ja arvostamaan toisiaan sekä valmistamaan tietä kristittyjen ykseydelle."⁽⁶⁸⁾

Maailma näkee kristittyjen yhteistyössä kristittyjen yhteisen todistuksen, joka koituu evankeliumin julistamisen välineenä yhden jos toisenkin hyväksi.

Uudelleen löytynyt veljeys

41. Se, mitä edellä on sanottu kirkolliskokouksen päättymisen jälkeen käydystä ekumeenisesta dialogista, saa meidät kiittämään totuuden Henkeä, jonka Kristus, Herra, lupasi apostoleille ja kirkolle (vert. Joh. 14:26). Ekumenian hyväksi tehty työ on saanut ensimmäisen kerran historiassa näin suuret mitat ja ollut näin valtavan laajaa. Jo se on Jumalan mittaamatonta lahjaa, josta meidän on syytä kiittää häntä suuresti. Kristuksen täyteydestä saamme "armon armon lisäksi" (Joh. 1:16). Ekumeenisen ykseyden toteutuminen edellyttääkin sitä, että tunnustamme jo tehdyn työn Jumalan lahjaksi, jotta saisimme vielä nekin lahjat, joita välttämättä tarvitaan tässä työssä. Katsaus kuluneisiin kolmeen kymmeneen vuoteen auttaa meitä tajuamaan entistä paremmin monia lahjoja, jotka yhteinen kääntyminen evankeliumiin on meille suonut. Jumalan Henki on tehnyt ekumeenisesta liikkeestä kääntymisen välineen.

42. Niinpä esimerkiksi omaan tunnustukseensa sitoutuneet kristityt - täysin vuorisaarnan hengessä - eivät enää katsokaan muita kristittyjä vihollisina ja muukalaisina, vaan he näkevät näissä veljiään ja sisariaan. Samoin kielenkäytössä pyritään käyttämään "erossa olevien veljien" sijasta ilmaisuja, jotka puhuvat osuvammin kasteeseen perustuvasta yhteydestä, jota Pyhä Henki vahvistaa historiallisista ja opillisista eroista huolimatta. Puhumme "toisista kristityistä" ja "muiden yhteisöjen kristityistä". *Ohje ekumenian periaatteista ja säännöistä* kutsuu yhteisöjä, joihin nämä kristityt kuuluvat, "kirkoiksi ja kristillisiksi yhteisöiksi, jotka eivät ole täydellisessä yhteydessä katolisen kirkon kanssa".⁽⁶⁹⁾ Sanaston laajeneminen todistaa henkisten asenteiden kehittyneen huomattavasti. Tietoisuus syvenee siitä, että kaikki kristityt kuuluvat Kristukselle. Olen itse todennut sen monta kertaa ekumeenisissa jumalanpalveluksissa, jotka kuuluvat eri puolille maailmaa tekemieni apostolisten matkojen tärkeisiin tapahtumiin, tai tapaamisissa ja ekumeenisissa tilaisuuksissa, joita on järjestetty Roomassa. Kristittyjen "universaalista veljeydestä" on tullut luja ekumeeninen vakaumus. Kun menneisyudessa langetetut pannajulistukset on peruutettu, yhteisöt, jotka aikaisemmin kiistelivät keskenään, auttavat nyt toisiaan monin tavoin. Jumalanpalvelustiloja annetaan toisten käyttöön; stipendejä myönnetään varattomien yhteisöjen työntekijöiden koulutukseen. Joissakin tapauksissa muita kristittyjä puolustetaan valtion viranomaisten edessä väriä syytöksiä vastaan tai parjaukset, joiden uhriksi jotkut yhteisöt joutuvat, osoitetaan aiheettomiksi.

Sanalla sanoen kristityt ovat kääntyneet veljelliseen rakkauteen, joka käsittää Kristuksen kaikki oppilaat. Kun väkivaltaisten poliittisten kumousten vanavedessä syntyy konkreettista aggressiivisuutta tai koston henkeä, kummankin puolen kristityt johtajat yrittävät saattaa rakkauden hengen "uuden lain" voittoon. Valitettavasti tämä henki ei ole pystynyt aina muuttamaan veristen konfliktien kulkua. Tällöin antautuminen ekumeeniseen työhön vaatii usein todella sankarillisia ratkaisuja.

Tässä yhteydessä on korostettava sitä, että veljeyden tunnustaminen ei johdu vapaamielisestä ihmisrakkaudesta eikä epämääräisestä sukulaisuuden tunteesta. Se pohjautuu yhteen kasteeseen ja siitä johtuvaan vaatimukseen antaa Jumalalle kunnia hänen kaikista töistään. *Ohje ekumenian periaatteista ja säännöistä* toivookin, että kaikki osapuolet tunnustaisivat toistensa kasteen.⁽⁷⁰⁾ Tällöin ei ole kysymys ekumeenisesta kohteliaisuudesta vaan ekklesiologisesta perusopetuksesta. Meidän on hyvä pitää mielessämme, että kaste kirkon rakentamisen perustana on monipuolisen dialogin johdosta astunut selvästi etualalle.⁽⁷¹⁾

Solidaarisuus palvelemassa ihmiskuntaa

43. Yhä useammin käy niin, että kristillisten yhteisöjen vastuulliset henkilöt ottavat Kristuksen nimessä yhteisesti kantaa tärkeisiin ongelmiin, ihmisen kutsumukseen, vapauteen, oikeudenmukaisuuteen, rauhaan tai maailman tulevaisuuteen. Näin he toimittavat yhdessä yhtä kristillisen lähetystehtävän perustointia. He muistuttavat yhteiskuntaa mahdollisimman reaalilla tavalla Jumalan tahdosta, he varoittavat johtohenkilöitä ja kansalaisia seuraamasta suuntausta, joka tallaisi ihmisoikeudet jalkoihinsa. Selvää on, ja kokemus vahvistaa sen, että tietyissä tilanteissa kristittyjen yhteinen ääni saa aikaan enemmän kuin yksittäinen ääni.

Yhteisöjen vastuunkantajat eivät ole kuitenkaan ainoita, jotka ponnistelevat yhdessä ykseyden hyväksi. Monen monet kristityt kaikista yhteisöistä osallistuvat uskonsa perusteella yhteisesti rohkeisiin suunnitelmiin, joilla maailmaa pyritään muuttamaan niin, että kaikkien, varsinkin köyhien, sorrettujen ja suojattomien oikeuksia ja tarpeita kunnioitettaisiin. Kiertokirjeessä *Kirkon huolenpito kehityksestä ja rauhasta* olen iloiten puhunut tästä yhteistyöstä ja korostanut, ettei katolinen kirkko saa jäädä siitä sivuun.⁽⁷²⁾ Kristityt, jotka aikaisemmin toimivat toisistaan erillään, toimivat nyt yhdessä, jotta Jumalan hyvyys saisi viettää voitonjuhlaa.

Tämä on evankeliumin logiikkaa. Painottamalla sitä, minkä olin kirjoittanut jo ensimmäisessä kiertokirjeessäni *Redemptor hominis*, katsoin tilanteen sopivaksi "teroittaa mieliin tätä asiaa ja rohkaista tämän suuntaista ponnistelua kaikilla tasoilla, joilla kohtaamme kristittyjä veljiämme"⁽⁷³⁾.

Annoin Jumalalle kiitoksen "siitä, mitä hän on jo tehnyt toisissa kirkoissa ja yhteisöissä ja niiden välityksellä", samoin kuin siitä, mitä hän on tehnyt katolisen kirkon välityksellä.⁽⁷⁴⁾ Tänäpä totean tyytyväisenä, että ekumeenisen yhteistyön laaja verkko yhä laajenee. Myös Kirkkojen maailmanneuvosto tekee tällä alueella suurenmoista työtä.

Yksimielisyys Jumalan sanasta ja jumalanpalveluksesta

44. Ekumeenisesta kääntymisestä johtuvia merkittäviä edistysaskelia on astuttu myös toisella alueella, nimittäin suhteessa Jumalan sanaan. Mielessäni ovat ennen kaikkea monien kieliryhmien piirissä aikaansaadut ekumeeniset raamatunkäännökset. Vatikaanin 2. kirkolliskokouksen julkaistua konstituution *Jumalallisesta ilmoituksesta (Dei Verbum)* katolinen kirkko on liittynyt tähän työhön iloiten.⁽⁷⁵⁾ Asiantuntijoiden toimittamat käännökset tarjoavat yleisesti ottaen lujan perustan Kristuksen kaikkien oppilaiden yhteiselle rukoukselle ja pastoraaliselle toiminnalle. Se, joka muistaa, kuinka paljon väittelyt Raamatusta ovat saaneet aikaan jakaantumista varsinkin länsimaissa, käsittää kyllä, kuinka huomattava edistysaskel nämä yhteiset käännökset ovat.

45. Katolisen kirkon toteuttama liturginen uudistus vastasi monien kirkollisten yhteisöjen pyrkimyksiä uudistaa omaa jumalanpalvelustaan. Muutamat niistä ovat luopuneet ekumeenisen liikkeen piirissä ilmaistun toivomuksen perusteella⁽⁷⁶⁾ tavastaan viettää ehtoollista vain harvoin ja päätyneet jokasunnuntaiseen ehtoollisen viettoon. Toisaalta voimme todeta verratessamme lännen kristillisten yhteisöjen käyttämiä liturgisten lukukappaleiden sarjoja, että ne ovat olennaiselta osaltaan yhteneviä. Ekumeenisella tasolla⁽⁷⁷⁾ painotetaan erityisesti myös liturgisia symboleja (kuvia, ikoneja, kirkkotekstiilejä, kynttilöitä, suitsutusta ja eleitä). Sen lisäksi teologisissa oppilaitoksissa, joissa koulutetaan tulevia pappeja, raivataan opetussuunnitelmissa yhä enemmän tilaa liturgian historialle ja merkitykselle. Sitä pidetään aivan välttämättömänä.

Nämä ovat merkkejä sakramentaalista elämää koskevasta yksimielisyydestä. Tosin uskoa koskevien erimielisyyksien tähden emme voi vielä viettää eukaristiaa yhdessä. Meillä on kuitenkin syvä kaipaus päästä viettämään Herran eukaristiaa yhdessä, ja kaipauksemme ilmeneekin jo

yhteisenä ylistyksenä, yhtenä yhteisenä anomukseksena Jumalalle. Me käännyimme yhdessä, yhä enemmän "yhdestä sydäimestä" Isän puoleen. Mahdollisuus lopultakin sinetöidä tämä "reaalinen, joskaan ei vielä täydellinen" yhteys näyttää usein olevan lähempänä. Kukapa olisi voinut vielä sata vuotta sitten edes kuvitella nykyistä tilannetta?

46. Yksi ilon aihe on sekin, että katoliset papit voivat tietyissä yksittäistapauksissa jakaa eukaristian, parannuksen ja sairaiden voitelun sakramenttia muille kristityille, jotka tosin eivät ole vielä täydellisessä yhteydessä katoliseen kirkkoon mutta kaipaavat syvästi sen sakramenteja, pyytävät niitä omasta aloitteestaan ja todistavat, että heillä on usko, jota katolinen kirkko tunnustaa näissä sakramenteissa. Vastaavasti katoliset kristityt voivat tietyissä tapauksissa ja erityistilanteissa kääntyä sakramenteja saadakseen niiden kirkkojen pappien puoleen, joissa sakramentit vietetään pätevästi. Edellytykset molemminpuoliselle sakramenttien nauttimiselle on kirjattu ohjeistoon, jonka noudattaminen on tarpeellista ekumenian edistymiselle.⁽⁷⁸⁾

Muilla kristityillä olevien hyvyksien tunnustaminen

47. Dialogi ei liiku yksinomaan opillisissa kysymyksissä vaan vaatii koko persoonan: ihminen on rakkauden dialogia. Kirkolliskokous sanoi: "On välttämätöntä, että katolilaiset iloiten oppivat tuntemaan ja pitävät arvossa niitä yhteisestä perinnöstä virtaavia todella kristillisiä aarteita, joita meistä erossa olevien veljien keskuudessa esiintyy. On oikeudenmukaista ja hyödyllistä tunnustaa Kristuksen rikkaudet ja hyveiden vaikutus toisten ihmisten elämässä, jotka joskus vieläpä verensä vuodattamiseen asti todistavat Kristuksesta, sillä Jumala on aina ihmeellinen ja ihailtava teoissaan."⁽⁷⁹⁾

48. Suhteet, joita katolisen kirkon jäsenet ovat kirkolliskokouksen jälkeen solmineet muihin kristittyihin, ovat johtaneet heidät havaitsemaan, mitä Jumala vaikuttaa muiden kirkkojen ja kirkollisten yhteisöjen jäsenissä. Tämä monella tasolla syntynyt paimenten ja yhteisöjen jäsenten välinen suora kosketus on auttanut meitä havaitsemaan todistuksen, jonka toiset kristityt antavat Jumalasta ja Kristuksesta. Näin koko ekumeeniselle kokemukselle on avautunut laaja kenttä, joka samalla esittää tälle ajalle haasteen. Eikö 1900-luku olekin suuren todistuksen aikaa, joka saattaa vaatia todistuksen "veren vuodattamiseen asti"? Eikö tämä todistus koske myös kirkkoja ja kirkollisia yhteisöjä, jotka johtavat nimensä ristiinnaulitusta ja ylösnousseesta Kristuksesta? Tämä yhteinen todistus pyhydestä uskollisuutena yhtä Herraa kohtaan on verraton, armosta runsas ekumeeninen voimavara. Vatikaanin 2. kirkolliskokous on korostanut, että toisten kristittyjen keskuudessa esiintyvät hyvyydet voivat auttaa katolilaisiakin rakentumaan: "Ei pidä myöskään jättää huomaamatta, että kaikki se, mitä Pyhän Hengen armo saa aikaan erossa olevien veljijemme keskuudessa, voi edistää meidänkin hengellistä elämäämme. Se, mikä on todella kristillistä, ei näet koskaan ole ristiriidassa aidon uskon kanssa vaan saattaa aina auttaa käsittämään täydellisemmin itse Kristuksen ja kirkon salaisuutta."⁽⁸⁰⁾ Aitona pelastuksen dialogina ekumeeninen dialogi haluaa rohkaista tätä jo hyvin alkuun lähtenyt prosessia, jotta se etenisi kohti aitoa ja täydellistä ykseyttä.

Yhteyden vahvistuminen

49. Yhteyden vahvistuminen on kristittyjen keskinäisten suhteiden ja heidän käymänsä teologisen dialogin kallisarvoista hedelmää. Molemmat tekijät ovat saanut kristityt havaitsemaan, mikä heidän uskonsa aineksissa on yhteistä. Se taas on lisännyt heidän panostaan yhä täydellisen ykseyden hyväksi. Vatikaanin 2. kirkolliskokous pysyy tässä tapahtumassa mahtavana liikkeellepanevana voimana ja suunnanantajana.

Dogmaattinen konstituutio *Kirkosta* esittää, missä suhteessa opetus katolisesta kirkosta ja toisissa kirkoissa ja kirkollisissa yhteisöissä esiintyvät pelastuksen elementit ovat toisiinsa.⁽⁸¹⁾ Tällöin ei vain todeta, että näissä kirkoissa ja yhteisöissä on olemassa staattisia, passiivisia aineksia, sillä Kristuksen kirkon hyvydet pyrkivät luonnostaan ykseyden palauttamiseen. Siitä johtuu, että pyrkimys kristittyjen ykseyteen ei ole oman edun mukaista tilanteen "vaistoamista" vaan kristillisen yhteisön omasta olemuksesta nouseva vaatimus.

Samoin kahdenväliset teologiset keskustelut suurimpien kristillisten yhteisöjen kanssa lähtevät liikkeelle jo saavutetun yhteyden tunnustamisesta pohtiakseen sitten jokaista jäljellä olevaa eroavuutta. Herra on suonut aikamme kristittyjen päästä yhä enemmän eroon perinteisestä kiistelystä.

Dialogi idän kirkkojen kanssa

50. Tässä yhteydessä on ennen kaikkea todettava erityisen kiitollisena Jumalan johdatuksesta, että siteet idän kirkkoihin, jotka olivat vuosisatojen mittaan haurastuneet ja murentuneet, ovat jälleen lujittuneet Vatikaanin 2. kirkolliskokouksen aikana. Näiden kirkkojen tarkkailijat, jotka olivat kirkolliskokouksessa läsnä yhdessä länsimaiden kirkkojen ja kirkollisten yhteisöjen edustajien kanssa, ovat tässä katoliselle kirkolle perin juhlavassa yhteydessä ilmaisseet julkisesti yhteisen tahtonsa pyrkiä jälleen yhteyteen.

Kirkolliskokous puolestaan on katsonut idän kirkkojen puoleen objektiivisesti ja syvällä mieltymyksellä sekä korostanut niiden kirkkoluonnetta ja niitä todellisia siteitä, jotka liittävät ne katoliseen kirkkoon. Ekumeniadekreetti toteaa: "Herran ehtoollisen viettämisestä näissä kirkoissa Jumalan kirkko rakentuu ja kasvaa", lisätäkseen johdonmukaisesti, että nämä kirkot "ovat erossa meistä, mutta niillä on oikeat sakramentit ja apostolisen seuraannon voimasta ennen kaikkea pappuus ja eukaristia, joiden kautta ne jatkuvasti ovat erittäin läheisessä suhteessa meihin."⁽⁸²⁾ Kirkolliskokous tunnusti idän kirkkojen suuren liturgisen ja hengellisen tradition, niiden omalla tavallaan kehittyneen historian, omat kirkkojärjestykset, joita ne ovat noudattaneet vanhimmista ajoista asti ja jotka kirkkoisät ja ekumeeniset kirkolliskokoukset ovat vahvistaneet, sekä niiden oman tavan julistaa opetustaan. Tämän kirkolliskokous tunnusti vakuuttuneena siitä, että oikeutettu erilaisuus ei ole millään tavalla vastoin kirkon ykseyttä, vaan se lisää kirkon kaunistusta ja kauneutta ja vaikuttaa suuresti sen lähetystehtävän toteutumiseen.

Vatikaanin 2. kirkolliskokous haluaa perustaa dialogin jo olemassa olevalle yhteydelle ja kiinnittää huomion idän kirkkojen monipuoliseen todellisuuteen: "Pyhä kirkolliskokous kehottaa siksi kaikkia mutta varsinkin niitä, jotka haluavat ponnistella kaivatun täydellisen ykseyden aikaansaamiseksi idän kirkkojen ja katolisen kirkon välillä, ottamaan asianmukaisesti huomioon idän kirkkojen syntyessä ja kasvaessa vallinneet olosuhteet sekä niiden ja Rooman istuimen välisten suhteiden laadun ennen hajaannusta, ja muodostamaan itselleen tästä kaikesta oikean käsityksen."⁽⁸³⁾

51. Kirkolliskokouksen aloite on osoittautunut hedelmälliseksi sekä veljellisille suhteille, jotka kypsyvät ja kehittyvät rakkauden dialogista, että myös opilliselle keskustelulle katolisen kirkon ja ortodoksisten kirkkojen yhteisessä teologisessa dialogitoimikunnassa. Samoin keskustelu idän vanhojen kirkkojen kanssa on kantanut runsasta hedelmää.

Prosessi on ollut pitkä ja vaivalloinen, mutta se on antanut myös paljon aihetta iloon. Asioiden kehittyminen on ollut myös kiehtovaa veljeyden löytyessä vähitellen uudelleen.

Suhteiden solmiminen

52. Yhteyden rakentaminen Rooman kirkon ja Konstantinopolin ekumeenisen patriarkaatin välillä, johon edellä on viitattu, lähti käyntiin molemminpuolisen avoimuuden merkeissä, toisaalta paavien Johannes XXIII:n ja Paavali VI:n, toisaalta ekumeenisen patriarkan Athenagoras I:n ja hänen seuraajiensa toimesta. Tapahtunut muutos sai historiallisen ilmaisuuden kirkollisessa aktissa, jossa muisto kummankin osapuolen langettamasta pannasta "pyyhittiin pois kirkon muistista ja kirkosta".⁽⁸⁴⁾ Yhdeksänsataa vuotta, vuodesta 1054, panna oli ollut Rooman ja Konstantinopolin välisen skisman symboli. Tämä merkittävä historiallinen ja kirkollinen akti, jolla oli suuri merkitys ekumeeniselle työlle, järjestettiin 7. joulukuuta 1965 kirkolliskokouksen ollessa päättymässä. Näin kirkolliskokous päättyi juhlalliseen tapahtumaan, joka oli samalla kertaa sekä historiallisen muistin puhdistamista, molemminpuolista anteeksiantoa että solidaarista velvoittumista yhteyteen pyrkimiseen.

Ennen tätä tapahtumaa Paavali VI oli tavannut patriarkka Athenagoras I:n Jerusalemissa tammikuussa 1964 ollessaan pyhiinvaelluksella Pyhässä maassa. Tuolloin hän tapasi myös Jerusalemin ortodoksisen patriarkan Benedictoksen. Myöhemmin paavi Paavali vieraili 25. heinäkuuta 1967 patriarkka Athenagoraan luona Fanarissa (Istanbulissa), ja saman vuoden lokakuussa patriarkka sai juhlallisen vastaanoton Roomassa. Nämä rukouksen saattamat tapaamiset viitoittivat tien, jota oli kuljettava idän kirkkojen ja lännen kirkon lähentämiseksi toisiinsa ja sen ykseyden aikaansaamiseksi, jossa ne olivat eläneet ensimmäiset tuhat vuottaan.

Paavi Paavali VI:n kuoltua ja paavi Johannes Paavali I:n lyhyen paaviuden jälkeen Rooman piispan virka uskottiin minulle. Pidin tärkeimpiin tehtäviini kuuluvana solmia henkilökohtaiset suhteet ekumeeniseen patriarkkaan, Dimitrios I:een, joka oli seurannut patriarkka Athenagorasta Konstantinopolin istuimella. Vieraillessani Fanarissa 29. marraskuuta 1979 patriarkka ja minä saatoimme sopia teologisen keskustelun alkamisesta katolisen kirkon ja kaikkien kirkko-oikeudellisesti Konstantinopolin istuimen yhteydessä olevien ortodoksisten kirkkojen välillä. Minusta näyttää tärkeältä lisätä tässä yhteydessä, että valmistelut ortodoksisten kirkkojen tulevaa synodia varten olivat tuolloin jo käynnissä. Sisarkirkkojemme pyrkimys keskinäiseen sopuun vahvistaa niiden elämää ja elävyyttä. Se puolestaan vaikuttaa myönteisesti niiden tehtävään ykseyden tiellä. Ekumeeninen patriarkka halusi vastata vierailuuni, ja joulukuussa 1987 minulla oli ilo ottaa hänet vastaan Roomassa vilpittömästi mielissäni ja asianmukaisin juhlallisuuksin. Kirkollisesta veljeydestä puhuttaessa on syytä muistaa jo vuosia noudatettu kestävä tapa: vuosittain pyhien apostolien Pietarin ja Paavalin juhlan Roomaan saapuu ekumeenisen patriarkaatin lähetystö, ja Pyhä istuin lähettää vastaavasti vuosittain lähetystön pyhän Andreaan juhlaan Fanariin.

53. Nämä säännölliset yhteydet antavat tilaisuuden välittömään tiedon- ja ajatustenvaihtoon, joka taas luo veljeyden tunnetta. Toisaalta yhteinen rukouksemme rohkaisee meitä elämään jälleen luottavaisina rinta rinnan ja kehottaa meitä hyväksymään yhdessä Herran tahdon kirkostaan ja toteuttamaan sitä käytännössä.

Vatikaanin 2. kirkolliskokouksesta alkaneelta tieltä on syytä mainita ainakin kaksi tapahtumaa, joilla on hyvin suuri merkitys ja suuri ekumeeninen vaikutus idän ja lännen suhteille. Mainitsen ensimmäisenä juhlan vuodelta 1984, jota vietettiin pyhän Kyrilloksen ja Methodioksen julistustyön muistoksi. Minulla oli silloin tilaisuus julistaa slaavien apostolit ja uskon sanansaattajat Euroopan taivaallisiksi suojelijoiksi. Jo paavi Paavali VI oli kirkolliskokouksen aikana 1964 julistanut pyhän

Benedictuksen Euroopan suojelijaksi. Tessalonikin veljesten asettaminen länsimaisen luostarilaitoksen suuren perustajan rinnalle korostaa välillisesti sitä kirkollista ja kulttuurista kaksoistraditiota, joka on ollut hyvin merkittävä niinä kahtenatuhantena vuonna, joina kristinusko on sävyttänyt Euroopan historiaa. Eikä liene aiheetonta mainita, että Kyrillos ja Methodios tulivat silloisen bysanttilaisen kirkon alueelta. He elivät siis aikana, jolloin Bysantti oli vielä yhteydessä Roomaan. Julistaessani heidät Benedictuksen kanssa Euroopan suojelijoiksi en halunnut ainoastaan vahvistaa todeksi kristikunnan historiaa Euroopan manterella vaan myös antaa tärkeän aiheen idän ja lännen väliseen dialogiin, joka kirkolliskokouksen jälkeisenä aikana on herättänyt paljon toivoa. Eurooppa löytää jälleen hengelliset juurensa niin Kyrilloksessa ja Methodioksessa kuin Benedictuksessakin. Nyt, kun toinen vuosituhat Kristuksen syntymän jälkeen kallistuu kohti loppuaan, heitä on kunnioitettava yhdessä menneen ajan suojelijoina sekä pyhinä, joiden esirukousten varaan Euroopan kirkot ja kansakunnat voivat uskoa tulevaisuutensa.

54. Toinen tapahtuma, jota haluan muistella, on Venäjän kasteen tuhatvuotisjuhla (988-1988).

Katolinen kirkko ja erityisesti Apostolinen istuin halusivat osallistua juhlallisuuksiin, joissa pyrimme korostamaan, että kaste, jonka pyhä Vladimir otti Kiovasssä vastaan, on ollut keskeisimpiä tapahtumia maailman evankelioimisessa. Tätä kastetta eivät kiitä uskostaan ainoastaan Itä-Euroopan suuret slaavilaiset kansakunnat vaan myös kansat, jotka elävät Uralin tuolla puolen aina Alaskaan asti.

Tästä näkökulmasta katsoen sanonta, jota olen usein käyttänyt, saa syvimmän perustelunsa: kirkon täytyy hengittää molemmilla keuhkoillaan! Tämä lause viittaa ennen kaikkea kristikunnan historian ensimmäiseen vuosituhanteen, Bysantin ja Rooman rinnakkaineloon. Venäjän kasteen jälkeen tämän määritelmän alue laajenee: evankeliumin julistaminen on ulottunut yhä laajemmalle alueelle, niin että se kattaa nykyisin koko kirkon. Ajatellessamme siis, että pelastustapahtuma, joka toteutui Dnjeprin rannoilla, tapahtui aikana, jolloin idän kirkon ja lännen kirkon välillä ei vielä ollut hajaannusta, käsitämme hyvin selvästi, että täyteen ykseyteen pyrittäessä täytyy ottaa huomioon oikeutettu erilaisuus. Tämän olen esittänyt painokkaasti pyhille Kyrillokselle ja Methodiokselle omistetussa kiertokirjeessäni *Slaavien apostolit (Slavorum apostoli)*⁽⁸⁵⁾ ja apostolisessa kirjeessäni *Euntes in mundum*⁽⁸⁶⁾, jonka osoitin katolisen kirkon uskoville Kiovan Venäjän kasteen tuhatvuotisjuhlanä.

Sisarkirkot

55. Ykseys, joka kaikesta huolimatta vallitsi ensimmäisellä vuosituhannella, vaikuttaa nykyhetkeen kirkolliskokouksen tarkastellessa historiaa. Silloinen ykseys on eräänlainen malli. "Pyhä kirkolliskokous haluaa mielellään muistuttaa kaikkien mieleen - -, että idässä on useita osa- tai paikalliskirkkoja, joista etusijalla ovat patriarkaattien kirkot ja joista monilla on kunnia olla itse apostolien perustamia."⁽⁸⁷⁾ Kirkko sai alkunsa helluntaipäivänä Jerusalemissa, ja sen koko alkuperäinen kehittyminen silloisessa *oikoumenessa* keskittyi Pietarin ja niiden yhdentoista ympärille (vert. Ap. t. 2:14). Kirkon rakenteet sekä idässä että lännessä saivat siis muotonsa yhteisestä apostolisesta perinnöstä. Ykseys myös säilyi ensimmäisellä vuosituhannella noissa rakenteissa apostolien seuraajien, piispojen, johdolla yhteydessä Rooman piispaan. Kun me tänään, toisen vuosituhannen päättyessä, pyrimme jälleen rakentamaan täydellistä ykseyttä, meidän on otettava huomioon se, miten ykseys on muotoutunut.

Ekumeniadekreetti korostaa vielä toistakin luonteenomaista piirrettä, jonka vaikutuksesta kaikki

osakirkot pysyivät yhtenä: "- - on myös erittäin innokkaasti ja huolellisesti vaalittu - - niitä veljellisiä siteitä uskon ja rakkauden yhteydessä, joiden tulee vallita paikallisten sisarkirkkojen välillä."⁽⁸⁸⁾ 56. Vatikaanin 2. kirkolliskokouksen jälkeen otettiin edellä mainittua traditiota noudattaen jälleen käyttöön nimitys "sisarkirkko" piispansa ympärille kokoontuvasta osa- tai paikalliskirkosta. Erittäin merkittävä askel tiellä täydelliseen yhteyteen oli molemminpuolisten ekskommunikaatioiden kumoaminen, jotka olivat olleet kipeä kirkko-oikeudellinen ja psykologinen este ykseyden tiellä. Ennen hajaannusta vallinneet ykseyden rakenteet ovat sellaista kokemusta ja perintöä, joka ohjaa meitä tiellä täydellisen yhteyden löytymiseen. Eihän Herra tietenkään ole näiden kahdentuhannen vuoden aikana lakannut jakamasta kirkolle runsaasti armolahjojaan ja kasvuvoimaa. Siitä huolimatta idän ja lännen kirkkojen välillä yhä pidemmälle edennyt molemminpuolinen vieraantumisen on valitettavasti riistänyt kirkolta keskinäisen jakamisen ja avun antamisen rikkauksia. Jumalan armon avulla on ryhdyttävä ankariin ponnisteluihin täydellisen ykseyden rakentamiseksi näiden kirkkojen välille, sillä se on Kristuksen kirkolle monien hyvyksien lähde. Tämä ponnistelu vaatii meiltä koko hyvän tahtomme, nöyrän rukouksen ja kestävästä yhteistyötä, joka ei saa kuihtua mistään syystä. Apostoli Paavali kannustaa meitä: "Kantakaa toistenne taakkoja." (Gal. 6:2) Kuinka sopiva ja ajankohtainen apostolin kehoitus onkaan meille! Perinteinen nimitys "sisarkirkot" saattakoon meitä alituisesti tällä tiellä.

57. Selkeä päämäärämme on, niin kuin paavi Paavali VI toivoi, päästä jälleen yhdessä täydelliseen ykseyteen oikeutetusti erilaisina: "Jumala on suonut meidän ottaa vastaan uskossa apostolien todistuksen. Kasteen perusteella olemme *yhtä Kristuksessa Jeesuksessa* (vert. Gal. 3:28). Apostolisen seuraannon perusteella pappeus ja eukaristia liittävät meidät yhteen vielä kiinteämmin; ollessamme osallisia Jumalan kirkolle antamista lahjoista olemme yhteydessä Isään Pojan kautta Pyhässä Hengessä - -. Jumalan rakkauden salaisuus toteutuu jokaisessa paikalliskirkossa. Eikö tässä ole peruste perinteiselle ja kauniille ilmaisulle, jolla paikalliskirkot ovat mielellään kutsuneet toisiaan: sisarkirkko (vert. *Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys*, 14)? Olemme eläneet sisarkirkkoina vuosisatojen ajan kokoontuessamme ekumeenisiiin kirkolliskokouksiin, jotka puolustivat uskon aarretta kaikenlaisia väärentämistä vastaan. Pitkän jakautuneisuuden ajan ja molemminpuolisen ymmärryksen puuttumisen jälkeen Herra suo meidän tunnistaa toisemme jälleen sisarkirkkoina menneisyydessä välillemme nousseista esteistä huolimatta."⁽⁸⁹⁾ Kun me tänään, kolmannen vuosituhannen kynnyksellä, pyrimme jälleen rakentamaan täydellistä yhteyttä, meidän täytyy ponnistella tuon reaalisen tosiasian toteuttamiseksi, joka on ehdoton esikuvamme.

Liittyminen tähän kunniakkaaseen traditioon on kirkolle hedelmällistä. "Ei myöskään pidä unohtaa, että idän kirkot ovat alusta lähtien omistaneet aarteen, josta lännen kirkko on lainannut paljon liturgiaan, hengelliseen perinteeseen ja juridiseen järjestykseen liittyviä aineksia."⁽⁹⁰⁾ Tähän "aarteeseen" kuuluu myös "rikkaita hengellisiä perinteitä, jotka ovat tulleet näkyviin varsinkin luostarielämässä. Siellä (idässä) on näet kirkkoisien kunniakkaista päivistä lähtien kukoistanut luostarihurskaus, joka on sitten levinnyt länsimaiden alueelle"⁽⁹¹⁾. Niin kuin minulla oli tilaisuus korostaa uusimmassa apostolisessa kirjeessäni *Orientalis lumen*, idän kirkot ovat eläneet luostarilaitoksen todistamaa hyvin jalosydämistä antautumista "alkaen evankelioimisesta, parhaasta palveluksesta minkä kristitty voi tarjota veljelleen, ja edelleen palvellen monilla muilla tavoilla henkisesti ja aineellisesti. Voimme jopa sanoa, että luostarilaitos on ollut antiikin aikana - ja

monin tavoin myös myöhemmin - ensisijainen väline evankeliumin julistamiseksi kansoille."⁽⁹²⁾ Kirkolliskokous ei rajoitu korostamaan vain sitä, mikä on samanlaista idän ja lännen kirkoissa. Epäröimättä se sanoo yhtäpitävästi historiallisen totuuden kanssa: "Ei ole ihmeellistä, jos jompikumpi osapuoli on joskus ymmärtänyt paremmin ilmoitetun salaisuuden tiettyjä näkökohtia ja saattanut ne selvempään valoon kuin toinen osapuoli. Näin ollen erilaisia teologisia ilmaisuja voidaan usein pitää mieluummin toistensa täydennyksenä kuin vastakohtina."⁽⁹³⁾ Yhteys on hedelmällistä, kun kirkot vaihtavat keskenään toisiaan täydentäviä lahjoja.

58. Vatikaanin 2. kirkolliskokous teki jo olemassaolevasta uskonyhteydestä hyödyllisiä pastoraalisia johtopäätöksiä uskovien elämälle ja ykseyden hengen edistämiseksi. Dekreetti *Idän katoliset kirkot* viittaa katolisen kirkon ja ortodoksisten kirkkojen välillä vallitseviin läheisiin siteisiin ja korostaa: "Sielunhoidollinen käytäntö osoittaa kuitenkin selvästi, että itäisiin veljiimme nähden voidaan ja tulee ottaa huomioon erilaisia henkilökohtaisia seikkoja, jotka eivät vahingoita kirkon yhtenäisyyttä ja joihin ei liity vältettäviä vaaroja vaan jotka ovat sielujen pelastustarpeen ja niiden hengellisen hyvinvoinnin vaatimia. Niinpä katolinen kirkko on ottanut huomioon ajan, paikan ja henkilöiden olosuhteet ja käyttänyt usein lievempää menettelytapaa. Samoin se tekee vieläkin sallimalla osallistumisen sakramentteihin ja muihin pyhiin toimituksiin ja asioihin, tarjoten siten kaikille pelastuksen välineet sekä antaen todistuksen kristittyjen keskinäisestä rakkaudesta."⁽⁹⁴⁾ Tämä teologinen ja pastoraalinen menettelytapa on otettu myös kummankin kirkon lakikirjaan sen kokemuksen perusteella, joka on saatu kirkolliskokouksen jälkeisinä vuosina.⁽⁹⁵⁾ *Ohje ekumenian periaatteista ja säännöistä* selittää sitä pastoraaliselta kannalta.⁽⁹⁶⁾

Piispojen on näin tärkeässä ja vaikeassa asiassa välttämättä opetettava uskovia perusteellisesti, jotta nämä oppisivat tuntemaan erityisperusteet osallistumiselle liturgiseen jumalanpalvelukseen sekä ne erilaiset säädökset, jotka säätelevät osallistumista.

Emme saa milloinkaan kadottaa silmistämme sakramentteihin, ennen kaikkea pyhään eukaristiaan, osallistumisen ekklesiologista ulottuvuutta.

Dialogin edistyminen

59. Toimikunta on asettamisestaan lähtien 1979 tehnyt intensiivistä työtä. Se on kohdistanut tutkimuksensa yhä enemmän siihen, mikä keskinäisessä yhteisymmärryksessä oli asetettu tavoitteeksi, nimittäin molempien kirkkojen välisen täydellisen yhteyden aikaansaamiseen. Tämä yhteys, joka perustuu ykseyteen uskossa vanhan kirkon yhtenäisen kokemuksen ja tradition mukaisesti, saa lopullisen ja täydellisen ilmauksensa yhteisessä pyhän eukaristian vietossa. Yhteinen toimikunta saattoi edetä työssään merkittävän myönteisessä hengessä, koska se nojautui kaikkeen, mikä kirkoillemme on yhteistä. Lopuksi se saattoi tuoda julki, niin kuin itsekin lausuin yhdessä korkeasti kunnioitetun veljen, ekumeenisen patriarkan, hänen pyhyytensä Dimitrios I:n, kanssa, "sen, minkä katolinen kirkko ja ortodoksinen kirkko jo voivat tunnustaa yhteiseksi uskoksi kirkon salaisuuteen ja uskon ja sakramentit toisiinsa liittäväksi siteeksi".⁽⁹⁷⁾ Niinpä toimikunta voi todeta ja vahvistaa, että "apostolinen seuraanto on kirkoissamme Jumalan kansan pyhityksen ja ykseyden perusta".⁽⁹⁸⁾ Nämä ovat tärkeitä kiinnekohtia dialogin jatkamiselle. Enemmänkin: yhdessä annetut julkilausumat muodostavat perustan, joka oikeuttaa katolilaiset ja ortodoksit jo nyt meidän aikamme antamaan yhteisen uskollisen ja yksimielisen todistuksen, jotta Herran nimi julistettaisiin ja kirkastettaisiin.

60. Yhteinen kansainvälinen toimikunta on äskettäin astunut merkittävän askelen vaikeassa

kysymyksessä menettelytavasta, jota tulisi noudattaa pyrittäessä täydelliseen yhteyteen katolisen kirkon ja ortodoksisen kirkon välillä. Tämä kysymys on huonontanut usein katolilaisten ja ortodoksien suhteita. Toimikunta on ratkaissut ongelman myönteisesti asettamalla perustaksi opetuksen sisarkirkoista. Tässäkin yhteydessä on käynyt selväksi, että menetelmä, jota tiellä täydelliseen yhteyteen täytyy noudattaa, on totuuden dialogi, jota rakkauden dialogi ravitsee ja tukee. Idän katolisille kirkoille on myönnetty oikeus järjestäytyä ja harjoittaa apostolaattiaan, ne on vedetty mukaan rakkauden dialogiin ja teologisiin keskusteluihin. Se ei edistä ainoastaan samalla alueella asuvien ortodoksien ja katolilaisten todellista ja veljellistä kunnioitusta vaan myös heidän yhteistä panostaan pyrkimyksessä ykseyteen.⁽⁹⁹⁾ On päästy yksi askel eteenpäin. Työn täytyy jatkua. Jo nyt voimme havaita mielten rauhoittuneen, ja se taas tekee pyrkimyksestä ykseyteen entistä hedelmällisemmän.

Kirkolliskokous on lausunut seuraavan arvion niistä idän kirkoista, jotka ovat yhteydessä katoliseen kirkkoon: "Kirkolliskokous julistaa myös, että koko tämä hengellinen ja liturginen, juridinen ja teologinen perinne erilaisine tapoineen ja tottumuksineen kuuluu kirkon täydelliseen katolisuuteen ja apostolisuuteen. Tämä pyhä kirkolliskokous kiittää Jumalaa siitä, että katolisen kirkon lukuisat itämaiset jäsenet - - jo elävät täydellisessä ykseydessä länsimaisen perinteen piiriin kuuluvien veljiensä kanssa."⁽¹⁰⁰⁾ Idän katoliset kirkot voivat ilman muuta osallistua ekumeniadekreetin hengessä myönteisesti rakkauden dialogiin ja teologisiin keskusteluihin sekä paikallisella että koko maailman tasolla ja siten antaa oman panoksensa keskinäisen ymmärryksen vahvistumiselle ja tehokkaalle pyrkimiselle täydellistä ykseyttä kohti.⁽¹⁰¹⁾ 61. Tämän käsityksen mukaisesti katolinen kirkko ei halua muuta kuin täydellistä yhteyttä idän ja lännen välille. Tässä sitä innoittaa ensimmäiseltä vuosituhanelta saatu kokemus. Siihen aikaan eivät "erilaiset tavat kirkollisessa elämässä suinkaan estäneet sitä, että kristityt tunsivat keskinäisten suhteidensa pysyvän kunnossa, ja he tunsivat olevansa kotonaan jokaisessa kirkossa. Kaikki kristityt kohottivat kielten ja äänien ihmeellisessä moninaisuudessa ylistyksen yhdelle Isälle Kristuksen kautta Pyhässä Hengessä, kaikki kokoontuivat viettämään eukaristiaa. Tämä sakramentti on yhteyden sydän ja esikuva sekä hengelliselle ja siveelliselle elämälle mutta myös kirkon rakenteelle virkojen ja palvelutehtävien moninaisuudessa piispan, apostolien seuraajan alaisuudessa. *Ensimmäiset kirkolliskokoukset ovat vakuuttava todistus ykseyden säilymisestä moninaisuudessa.*"⁽¹⁰²⁾ Miten tämä ykseys voitaisiin taas rakentaa, kun melkein tuhat vuotta on eletty erillään? Tämä suuri tehtävä kirkon täytyy ratkaista; se on myös ortodoksisen kirkon velvollisuus. Käsitämme, kuinka ajankohtainen on dialogi, jota Pyhän Hengen valo ja voima tukee.

Suhteet idän vanhoihin kirkkoihin

62. Vatikaanin 2. kirkolliskokouksesta lähtien katolinen kirkko on solminut vaihtelevin tavoin ja eri aikoina jälleen veljelliset suhteet niihin idän vanhoihin kirkkoihin, jotka ovat hylänneet Efeson ja Khalkedonin kirkolliskokousten dogmaattiset lausunnot. Nämä kirkot lähettivät tarkkailijoita Vatikaanin 2. kirkolliskokoukseen, niiden patriarkat ovat kunnioittaneet meitä vierailullaan, ja Rooman piispa on voinut puhua heidän kanssaan iloiten kuin kauan kateissa olleiden mutta jälleen löytyneiden veljien kanssa.

Veljellisten suhteiden solmiminen idän vanhoihin kirkkoihin, jotka todistavat kristillisestä uskosta ympäristössä, joka on usein vihamielinen ja ahdistava, on konkreettinen merkki siitä, että Kristus

yhdistää meidät historiallisista, poliittisista, sosiaalisista ja kulttuurisista eroavuuksista huolimatta. Juuri kristologiaa ajatellen olemme voineet eräiden kirkkojen patriarkkojen kanssa yhdessä tunnustaa yhteisen uskomme Jeesukseen Kristukseen, tosi Jumalaan ja tosi ihmiseen. Autuaassa muistossa oleva paavi Paavali VI on allekirjoittanut tällaiset julkilausumat hänen pyhyytensä Shenouda III:n, koptilais- ortodoksisen paavin ja patriarkan(103), ja Antiokian syyrialais-ortodoksisen patriarkan, hänen pyhyytensä Jakoub III:n, kanssa(104). Olen itse vahvistanut kristillisen yksimielisyytemme ja tehnyt siitä johtopäätökset: dialogia kehitetään paavi Shenoudan kanssa(105) ja pastoraalista yhteistyötä Antiokian syyrialaisen patriarkan, Mar Ignatius Zakka I lwasin, kanssa.(106)

Etiopian kirkon kunnioitetun patriarkan Abuna Pauloksen kanssa olemme yhdessä korostaneet kirkkojemme välillä vallitsevaa syvää yhteyttä hänen vieraillessaan luonani Roomassa 11. kesäkuuta 1993: "Meillä on yhteinen apostoleilta saatu usko, samat sakramentit ja sama apostoliseen seuraantoon perustuva virka - -. Tänään voimme todella väittää, että meillä on sama usko Kristukseen, vaikka uskon kysymykset ovatkin kauan aikaa jakaneet meitä."(107)

Jokin aika sitten Herra soi minulle suuren ilon allekirjoittaa yhteisen kristologisen tunnustuksen idän syyrialaisen patriarkan, hänen pyhyytensä Mar Dinkha IV:n, kanssa, joka tästä syystä vieraili luonani Roomassa marraskuussa 1994. Ottaen huomioon erilaiset teologiset ilmaisut voimme tunnustaa yhdessä tosi uskon Kristukseen.(108) Haluaisin ilmaista iloni tästä kaikesta autuaan Neitsyen sanoilla: "Minun sieluni ylistää Herran suuruutta." (Luuk. 1:46)

63. Ekumeeniset tapaamiset ovat siis selvittäneet perinteisten kristologisten kiistojen perusteita, niin että olemme voineet tunnustaa yhdessä uskon, joka on meille yhteinen. Todettakoon vielä kerran, että tämän merkittävän tuloksen ovat tuottaneet teologinen tutkimus ja veljellinen dialogi. Eivätkä tulokset jää tähän. Olemme myös saaneet rohkaisua nähdessämme, että alkamamme tie on oikea tie ja että kaiken järjen mukaan saamme toivoa löytävämmme yhdessä ratkaisun muihinkin kiistakysymyksiin.

Dialogi lännen kirkkojen ja kirkollisten yhteisöjen kanssa

64. Ekumeniadekreetti tarkastelee laajassa, kaikkien kristittyjen ykseyden aikaansaamiseen tähtäävässä suunnitelmassa suhteita myös lännen kirkkoihin ja kirkollisiin yhteisöihin. Pyrkinessään luomaan kristillisen veljeyden ja dialogin ilmapiiriä kirkolliskokous esittää lausuntonsa ja viittauksensa kahtena tutkisteluna, joista toinen on historiallis-psykologinen ja toinen teologis-opillinen. Asiakirja toteaa ensin: "Ne kirkot ja kirkolliset yhteisöt, jotka erosivat Rooman Apostolisesta istuimesta länsimaissa keskiajan lopulla alkaneena erittäin vaikeana kriisikautena tai sitä myöhäisempänä ajankohtana, ovat hyvin läheisessä sukulaisuussuhteessa katoliseen kirkkoon, koska kristillinen kansa oli aikaisempina vuosisatoina kauan elänyt saman kirkon yhteydessä."(109) Toisaalta todetaan yhtä realistisesti: "On kuitenkin myönnettävä, että näiden kirkkojen ja yhteisöjen ja katolisen kirkon välillä esiintyy varsin suuria eroavuuksia. Nämä ovat historiallisten, sosiologisten, psykologisten ja sivistyksellisten seikkojen lisäksi ennen kaikkea ilmoitetun totuuden tulkitsemista."(110)

65. Juuret ovat yhteiset ja eroavaisuuksista huolimatta tavoitteet, jotka ovat ohjanneet katolisen kirkon ja reformaatiosta syntyneiden lännen kirkkojen ja yhteisöjen kehitystä, ovat samanlaiset. Niinpä niillä on yhteisiä läntisiä luonteenpiirteitä. Edellä mainitut eroavuudet, vaikka niillä onkin merkitystä, eivät kuitenkaan merkitse täydellistä kosketuksen ja molemminpuolisen vaikutuksen

puuttumista.

Ekumeeninen liike on saanut alkunsa juuri reformaation kirkkojen ja yhteisöjen piiristä. Samaan aikaan, jo tammikuussa 1920, ekumeeninen patriarkaatti ilmaisi toiveensa yhteistyöstä kristillisten yhteisöjen välillä. Tämä osoittaa, että kulttuuritaustalla ei ole ratkaisevaa merkitystä. Olennaista on usko. Kristuksen, ainoan Herramme, Vapahtajamme ja Mestariimme, rukous puhuttelee samalla tavalla kaikkia, niin itää kuin länttä. Se on imperatiivi, joka kääntää luopumaan hajaannuksesta, pyrkimään ykseyteen ja saavuttamaan sen juuri hajaannuksen katkerien kokemusten kannustamana.

66. Vatikaanin 2. kirkolliskokous ei pyri kuvaamaan reformaatiosta syntyneitä kristillisyyttä, sillä "nämä kirkot ja kristilliset yhteisöt poikkeavat kuitenkin alkuperäänsä, oppiinsa ja hengelliseen elämäänsä nähden suuresti, eivät ainoastaan meistä, vaan myös toisistaan".⁽¹¹¹⁾ Sitä paitsi dekreetti huomauttaa, ettei ekumeeninen liike ja toive rauhasta katolisen kirkon kanssa vallitse vielä kaikkialla.⁽¹¹²⁾ Asiantilasta huolimatta kirkolliskokous esittää dialogin aloittamista.

Kirkolliskokouksen dekreetti koettaa sitten hahmotella "joitakin näköaloja, jotka voivat ja joiden tulee olla tämän dialogin pohjana ja virikkeenä".⁽¹¹³⁾

"Ajatuksemme kääntyvät etenkin niiden kristittyjen puoleen, jotka julkisesti tunnustavat Jeesuksen Kristuksen Jumalaksi ja Herraksi ja ainoaksi välittäjäksi Jumalan ja ihmisten välillä ja tekevät sen yhden ainoan Jumalan, Isän, Pojan ja Pyhän Hengen, kunniaksi."⁽¹¹⁴⁾

Näillä veljillä on rakkaus ja kunnioitus Raamatusta kohtaan: "Rukoillen avuksi Pyhää Henkeä he etsivät Jumalaa Pyhästä kirjasta sellaisena, kuin hän puhuu heille Kristuksessa, josta profeetat ovat ennustaneet ja joka on meidän vuoksemme ihmiseksi tullut Jumalan Sana. Raamatusta he tarkastelevat Kristuksen elämää ja jumalallisen Mestarin opetuksia ja tekoja ihmisten pelastukseksi sekä ennen kaikkea hänen kuolemansa ja ylösnousemuksensa salaisuuksia - -.

(He) tunnustavat Pyhän kirjan jumalallisen arvovalan."⁽¹¹⁵⁾

"Heillä on kuitenkin - eri ryhmillä eri tavoin - meistä poikkeava käsitys Raamatun ja kirkon välisestä suhteesta. Katolisen uskon mukaanhan kirkossa on autenttisella opetusviralla erityinen asema, mitä tulee kirjoitetun Jumalan sanan selittämiseen ja julistamiseen."⁽¹¹⁶⁾ "Kaikesta huolimatta Pyhä kirja on juuri dialogia silmällä pitäen erinomainen väline Jumalan voimakkaassa kädessä sen ykseyden saavuttamiseksi, jonka Vapahtaja tarjoaa kaikille ihmisille."⁽¹¹⁷⁾

"Kaste muodostaa siis sakramentaalisen ykseyden siteen kaikkien niiden välille, jotka ovat sen kautta uudestisyntyneet."⁽¹¹⁸⁾ Yhteisessä kasteessa solmiutuu toisiinsa lukuisia ja merkittäviä teologisia, pastoraalisia ja ekumeenisiä ulottuvuuksia. Vaikka "kaste sinänsä on vain alku ja lähtökohta - -, (se kuitenkin) johtaa tunnustamaan kokonaista kristinuskkoa ja jäsentymään täysin pelastussuunnitelmaan, kuten Kristus itse on tahtonut, sekä vihdoinkin liittymään täydelliseen ykseyteen eukaristiassa".⁽¹¹⁹⁾

67. Reformaation ajalta periytyy opillisia ja historiallisia eroavuuksia, jotka koskevat kirkkoa, sakramenteja ja pappeutta. Niinpä kirkolliskokous vaatii, että "Herran ehtoollista ja muita sakramenteja sekä jumalanpalvelusta ja kirkon palvelusvirkoja koskevien oppien tulee olla dialogin kohteena".⁽¹²⁰⁾

Ekumeniadekreetti korostaa, että reformaation jälkeen syntyneiltä yhteisöiltä "puuttuu tosin täysi yhteys meihin", ja toteaa samalla, että juuri pappeuden sakramentin puuttumisen tähden ne eivät ole myöskään säilyttäneet eukaristian salaisuuden alkuperäistä ja täydellistä olemusta, vaikka "ne

viettäessään pyhässä ehtoollisessa Herran kuoleman ja ylösnousemuksen muistoa tunnustavat, että se kuvaa elämää Kristuksen yhteydessä, ja odottavat hänen kunniakasta paluutaan".⁽¹²¹⁾ 68. Dekreetti ei unohda hengellistä elämää ja sen moraalisia seurauksia: "Näiden veljien kristillinen elämä saa ravintoa uskosta Kristukseen ja kasvaa kasteen armosta ja Jumalan sanan kuulemisesta. Se tulee näkyviin yksityisessä rukouksessa, Raamatun tutkistelussa, perheen kristillisessä elämässä ja jumalanpalveluksessa, johon seurakunta kokoontuu Jumalan kunniaksi. Heidän jumalanpalveluksensa sisältää usein myös selvästi havaittavia aineksia vanhasta yhteisestä liturgiasta."⁽¹²²⁾

Kirkolliskokouksen asiakirja ei rajoitu vain hengellisiin, moraalisiin ja kulttuurisiin puoliin vaan haluaa arvostaa myös näiden veljien keskuudessa havaittavaa voimakasta oikeudenmukaisuuden tuntoa ja vilpittömää rakkautta lähimmäiseen. Se mainitsee myös heidän aloitteensa inhimillisten yhteiskunnallisten olojen luomiseksi ja rauhan lujittamiseksi. He tekevät tämän haluten vilpittömästi pitää kiinni Kristuksen sanasta kristillisen elämän lähteenä.

Näin asiakirja ottaa esiin ongelmakentän, joka meidän aikanamme on entistä polttavampi eettis-moraalisella alueella, nimittäin sen, että "on kylläkin olemassa monia kristittyjä, jotka eivät moraalikysymyksissä tulkitse evankeliumia katolilaisten tavalla".⁽¹²³⁾ Tällä laajalla alueella on runsaasti tilaa evankeliumin moraalisia periaatteita ja niiden käyttöä koskevalle dialogille. 69. Vatikaanin 2. kirkolliskokouksen hahmottelemat suuntaviivat ja sen esittämä kutsu on pantu käytännössä toimeen, ja vähitellen on päästy kahdenkeskiseen teologiseen keskusteluun länsimaiden kirkkojen ja maailmanlaajojen kristillisten yhteisöjen kanssa.

Monenkeskistä dialogia varten perustettiin jo 1964 kirkkojen välinen työryhmä Kirkkojen maailmanneuvoston kanssa, ja vuodesta 1968 katoliset teologit ovat olleet täysjäseninä neuvoston teologisessa *Faith and Order* -toimikunnassa.

Dialogi on ollut ja on edelleen hedelmällistä ja lupaavaa. Työryhmä on jo saavuttanut tai saavuttaa aivan lähiaikoina tuloksia kirkolliskokouksen dekreetin suosittelmien dialogin aiheiden käsittelyssä. Kahdenvälisiä keskusteluja on käyty koko ekumeenisen yhteisön kiittämällä antaumuksella. Näemme keskustelujen keskittyneen moniin kiistakysymyksiin kuten kasteeseen, eukaristiaan, pappeuteen, kirkon sakramentaaliseen luonteeseen ja auktoriteettiin ja apostoliseen seuraantoon. Näin on hahmoteltu ennalta arvaamattomia näkymiä ratkaisuiksi, ja samalla on käsitetty, kuinka välttämätöntä on edelleen syventyä moniin aiheisiin.

70. Katolisen kirkon ja muiden kirkkojen ja kirkollisten yhteisöjen rukous on saattanut ja tukenut tätä vaikeaa ja hankalaa uskon ongelmia koskevaa tutkimusta, johon liittyy myös vaatimus kunnioittaa sekä omaa että toisen omaatuntoa. Kirkkojen elämään jo hyvin syvälle juurtunut ja laajalle levinnyt rukous ykseyden puolesta osoittaa, että kristityt ovat tajunneet ekumeenisen kysymyksen merkityksen. Pyrkiminen täydelliseen ykseyteen vaatii uskovia, jotka vetoavat yhteen Herraan, paneutumaan toistensa uskoon. Juuri siksi rukous valaisee totuuden, joka täytyy hyväksyä kokonaisuutena.

Pyrkimys ykseyteen ei rajoitu vain asiantuntijoiden piiriin, vaan rukouksessa se on jokaisen kastetun ihmisen asia. Jokainen voi auttaa tässä asiassa syvällisesti ja aktiivisesti riippumatta asemastaan kirkossa tai sivistystasostaan.

Kirkkojen suhteet toisiinsa

71. Meidän täytyy kiittää Jumalan johdatusta kaikista tapahtumista, jotka todistavat päässeemme eteenpäin tiellä ykseyteen. Teologisen dialogin ohella on syytä mainita toisenlaisetkin tapaamiset,

nimittäin yhteinen rukous ja käytännöllinen yhteistyö. Paavi Paavali VI antoi tälle prosessille voimakkaan sysäyksen vierailullaan Kirkkojen maailmanneuvoston päämajaan Geneveen 10. kesäkuuta 1969, ja myöhemmin hän tapasi monta kertaa eri kirkkojen ja kirkollisten yhteisöjen edustajia. Nämä kosketukset ovat parantaneet tehokkaasti molemminpuolista toistensa tuntemista ja kasvattaneet kristillistä veljeyttä.

Paavi Johannes Paavali I ilmaisi lyhyen paaviutensa aikana selvästi tahtonsa jatkaa ekumeenista työtä.⁽¹²⁴⁾ Herra on suonut minunkin vaikuttaa tähän suuntaan. Roomassa tapahtuneiden tärkeiden ekumeenisten tapaamisten lisäksi merkittävä osa pastoraalisia matkojani on säännöllisesti omistettu todistamaan kristittyjen ykseydestä. Jotkin matkani osoittavat jopa tietynlaista ekumeenista "prioriteettia", varsinkin matkat maihin, joissa katoliset yhteisöt ovat vähemmistönä reformaatiosta syntyneiden yhteisöjen keskellä, tai maihin, joissa katolilaiset muodostavat Kristukseen uskovina merkittävän yhteiskunnan osan.

72. Edellä sanottu koskee ensi sijassa Euroopan maita, joissa hajaannus on syntynyt, sekä Pohjois-Amerikkaa. Mainitsen tässä yhteydessä, muita vierailujani lainkaan väheksymättä, erityisesti ne matkani, jotka ovat vieneet minut Euroopassa kaksi kertaa Saksaan, marraskuussa 1980 ja huhti-toukokuussa 1987; edelleen vierailut Yhdistyneeseen Kuningaskuntaan (Englantiin, Skotlantiin ja Walesiin) touko- kesäkuussa 1982, Sveitsiin kesäkuussa 1984 ja Pohjoismaihin (Suomeen, Ruotsiin, Norjaan, Tanskaan ja Islantiin) kesäkuussa 1989. Iloiten, molemminpuolista kunnioitusta osoittaen, kristillisessä solidaarisuudessa ja rukouksessa olen tavannut monia, monia veljiä ja sisaria, jotka kaikki pyrkivät sydämestään olemaan uskollisia evankeliumille. Tämän toteaminen on merkinnyt minulle suurta rohkaisua. Olemme kokeneet kesköllämme Herran läsnäolon.

Haluaisin tässä yhteydessä muistaa veljellisen rakkauden sävyttämää ja kirkkaan uskon valon läpäisemää tilannetta, jonka koin hyvin voimakkaasti. Tarkoitin eukaristian viettoja, jotka toimitin Pohjoismaihin tekemälläni matkalla Suomessa ja Ruotsissa. Kommuunion aikana luterilaiset piispat astuivat selebrantin eteen. He halusivat sovintoa ilmaisevalla eleellä tuoda julki voimakkaan kaipauksensa sen ajan koittamisesta, jolloin me, katolilaiset ja luterilaiset, voisimme osallistua samaan eukaristiaan. Nyt he halusivat saada selebrantilta siunauksen. Annoin heille siunauksen koko rakkaudestani. Sama hyvin merkittävä ele nähtiin Roomassa, messussa, jota vietettiin 6. lokakuuta 1991 Piazza Farnesella pyhän Birgitan pyhäksi julistamisen 600-vuotisjuhlassa.

Samanlaisia tunteja olen tavannut myös Atlantin toisella puolella syyskuussa 1984 Kanadassa ja varsinkin syyskuussa 1987 Yhdysvalloissa, jossa havaitsin suurta ekumeenista avoimuutta. Tässä mainittakoon esimerkkinä ekumeeninen tapaaminen Columbiassa, Etelä-Carolinassa, 11. syyskuuta 1987. Itsessään tärkeää on jo se, että näitä tapaamisia "reformaation ajan veljien" ja paavin välillä on järjestetty näin säännöllisesti. Olen syvästi kiitollinen siitä, että yhteisöjen vastuunkantajat ja yhteisöt kokonaisuutena ovat ottaneet minut vastaan mielellään. Tältä kannalta pidän hyvin tärkeänä ekumeenista sanan jumalanpalvelusta, joka vietettiin Columbiassa aiheenaan perhe.

73. Suureen iloon antaa aiheen sekin toteamus, että kirkolliskokouksen jälkeen näkyy paikalliskirkoissa runsaasti aloitteita ja aktioita kristittyjen ykseyden edistämiseksi. Niitä on järjestetty kaikin soveliaain keinoin piispainkokousten, hiippakuntien ja seurakuntien alueilla, niin

ikään myös erilaisilla kirkollisilla toimialoilla ja liikkeissä.

Toteutunut yhteistyö

74. "Ei jokainen, joka sanoo minulle: 'Herra, Herra', pääse taivasten valtakuntaan. Sinne pääsee se, joka tekee taivaallisen Isäni tahdon." (Matt. 7:21) Aikomusten ja peruseriaatteiden kelvokkuus ja vilpittömyys osoitetaan niiden käyttökelpoisuudella konkreettisesti elämässä.

Ekumeniadekreetti sanoo, että muilla kristityillä "Kristukseen kohdistuvan uskon hedelmät näkyvät ylistyksenä ja kiitoksena niistä lahjoista, jotka Jumala on antanut, ja siihen liittyy elävä oikeudenmukaisuuden tunne ja vilpittömän lähimmäisenrakkaus".⁽¹²⁵⁾

Edellä sanottu on hedelmällinen maaperä dialogin lisäksi käytännölliselle yhteistyölle. "Tämä toimelias usko on saanut aikaan myös lukuisia yrityksiä hengellisen ja ruumiillisen kurjuuden poistamiseksi, nuorison kasvatuksen edistämiseksi, yhä inhimillisempien olosuhteiden luomiseksi yhteiskuntaelämässä ja rauhan lujittamiseksi kaikkialla."⁽¹²⁶⁾

Yhteiskunnallinen ja kulttuurinen elämä tarjoavat laajoja mahdollisuuksia ekumeeniselle yhteistyölle. Kristityt kokoontuvat yhä useammin yhteen puolustamaan ihmisarvoa ja rauhaa, edistämään evankeliumin soveltamista yhteiskunnalliseen elämään ja tuomaan kristillistä henkeä tieteeseen ja taiteeseen. Heitä kokoontuu yhä useammin silloin, kun on kyse aikamme hädästä ja kurjuudesta: nälästä, luonnononnettomuuksista ja yhteiskunnallisesta epäoikeudenmukaisuudesta.

75. Tällainen yhteistyö, joka saa innoituksensa evankeliumista, ei ole kristityille milloinkaan pelkkää humanitaarista toimintaa. Sen varsinaisena perustana ovat Herran sanat: "Minun oli nälkä, ja te annoitte minulle ruokaa." (Matt. 25:35) Niin kuin jo olen korostanutkin, kaikkien kristittyjen yhteistyö tuo selvästi ilmi, kuinka pitkälle yhteys heidän välillään on kasvanut.⁽¹²⁷⁾ Maailman silmiin kristittyjen yhteinen toiminta yhteiskunnassa näkyy transparenttina todistuksena, joka annetaan yhteisesti Herran nimessä. Se muuttuu myös julistukseksi, koska siinä näkyvät Kristuksen kasvot.

Jäljellä olevat ristiriitaiset opinkäsitykset vaikuttavat yhteistyöhön kielteisesti ja asettavat sille rajoja. Kristittyjen välillä jo vallitseva uskon yhteys tarjoaa kuitenkin lujan perustan myös hengelliselle työlle yhteiskunnassa tapahtuvan yhteistyön lisäksi.

Yhteistyö tekee pyrkimisen ykseyteen helpommaksi. Ekumeniadekreetti huomautti, että "tällaisessa yhteistyössä kaikki Kristukseen uskovat voivat helposti oppia paremmin tuntemaan ja arvostamaan toisiaan sekä valmistamaan tietä kristittyjen ykseydelle."⁽¹²⁸⁾

76. Emme voi jättää mainitsematta ekumeenista halua rauhaan. Sen todistaa kristittyjen lisääntyvä osallistuminen ja yhä syvällisemmin teologisin perustein tapahtuva rukous ja toiminta. Asia ei voisi ollakaan toisin. Emmekö usko Jeesukseen Kristukseen, rauhan ruhtinaaseen? Kristityt ovat yhä yksimielisemmin alkaneet torjua väkivaltaa, kaikkea väkivaltaa sodista yhteiskunnalliseen epäoikeudenmukaisuuteen asti.

Meitä kutsutaan yhä ahkerampaan toimintaan, jotta kävisi ilmi, etteivät hengelliset syyt ole aiheuttaneet nykyisiä konflikteja, vaikka emme olekaan voineet torjua uskonnon käyttöä poliittisten ja vihamielisten aikomusten tekosyinä.

Kirkkojen ja kirkollisten yhteisöjen kristityt ovat kirkon rauhan päivänä 1986 Assisissa yksin äänin rukoilleet historian Herraa maailman rauhan puolesta. Samana päivänä myös juutalaisten ja ei-kristillisten uskontojen edustajat ovat rukoilleet rauhaa omalla tavallaan. Molemmat tilaisuudet

vietettiin tunteiden sopusoinnussa, joka sai ihmishengen syvimät puolet värähtämään.

En haluaisi unohtaa myöskään Euroopan rauhan, erityisesti Balkanin rauhan, puolesta vietettyä rukouspäivää, joka johti minut 9. ja 10. tammikuuta 1993 jälleen pyhiinvaeltajana pyhän Franciscuksen kaupunkiin. Samoin muistan messun Balkanin ja erityisesti Bosnia- Herzegovinan rauhan puolesta, jota vietettiin johdollani kristittyjen ykseyden rukousviikolla 23. tammikuuta 1994 Pietarinkirkossa.

Ilo täyttää sydämemme katseen kiertäessä maailmaa. Saamme näet todeta, että kristityt tuntevat yhä enemmän kehotusta toimia rauhan puolesta. He näkevät sen kuuluvan läheisesti yhteen evankeliumin julistamisen ja Jumalan valtakunnan tulemisen kanssa.

Dialogia on tehostettava

77. Nyt voimme kysyä, kuinka pitkä matka meillä vielä on kuljettavana siihen siunattuun päivään, jolloin olemme päässeet täydelliseen ykseyteen uskossa ja voimme viettää sovussa Herran pyhää eukaristiaa. Parantunut toistemme tunteminen ja opillisissa kysymyksissä jo saavutettu yhteisymmärrys, joka on vahvistanut yhteydentunnettamme, eivät vielä tyydytä niiden kristittyjen omaatuntoa, jotka tunnustavat yhden, pyhän, katolisen ja apostolisen kirkon. Ekumeenisen liikkeen lopullinen tavoite on päästä kaikkien kastettujen näkyvään täydelliseen ykseyteen.

Tähän mennessä saavutetut tulokset ovat vain yksi joskin hyvin lupaava ja myönteinen etappi.

78. Ekumeenisen liikkeen piirissä ei vain katolisella ja ortodoksisella kirkolla ole tätä vaativaa käsitystä Jumalan tahtomasta ykseydestä. Saman pyrkimyksen tähän ykseyteen ovat ilmaisseet muutkin kirkot.⁽¹²⁹⁾

Ekumeniaan kuuluu, että kristilliset yhteisöt auttavat toisiaan, jotta niissä tulisi eläväksi "apostolien ajoilta välittyneen"⁽¹³⁰⁾ uskon koko sisältö ja kaikki vaatimukset. Ilman sitä täysi yhteys ei toteudu koskaan. Moleminpuolinen apu totuutta etsittäessä on oivallinen tapa osoittaa rakkautta evankeliumin hengessä.

Monien kansainvälisten dialogitoimikuntien asiakirjoissa näkyy pyrkimys ykseyteen. Lähtien tietystä opetuksen perusykseydestä nämä asiakirjat käsittelevät kastetta, eukaristiaa, pappetta ja auktoriteettia.

Tästä perusykseydestä, joka tosin on vielä osittaista, on nyt päästävä välttämättömään ja riittävään näkyvään ykseyteen. Ykseyden tulisi näkyä konkreettisena, jotta kirkot tosiaan olisivat merkki täydellisestä yhteydestä, joka toteutuu yhdessä, pyhässä, katolisessa ja apostolisessa kirkossa yhteisen eukaristian viettona.

Matka välttämättömään ja riittävään näkyvään ykseyteen Kristuksen tahtoman yhden kirkon yhteytenä vaatii vielä kärsivällistä ja rohkeaa työtä. Tällöin emme saa asettaa mitään ylimääräisiä velvollisuuksia niiden lisäksi, joista emme voi luopua (vert. Ap. t. 15:28).

79. Voimme jo nyt nimetä ne aiheet, joita on syvennettävä saavuttaaksemme aidon yksimielisyyden uskossa.

1. Pyhän Raamatun, ylimmän auktoriteetin uskoa koskevissa asioissa, ja Jumalan sanaa selittävän välttämättömän pyhän tradition suhde.

2. Eukaristia, Kristuksen ruumiin ja veren sakramentti, joka kannetaan Isän ylistykseksi, Kristuksen uhrin ja reaalisen läsnäolon muistoksi ja Pyhän Hengen pyhittäväksi vuodattamiseksi.

3. Pappuus sakramenttina, vihkimyksenä kolmiasteiseen palveluvirkaan: piispan, papin ja diakonin virkaan.

4. Kirkon opetusvirka, joka on uskottu paaville ja hänen kanssaan yhteydessä oleville piispoille ja joka käsitetään vastuuksi ja valtuudeksi opettaa Kristuksen nimessä uskoa ja pitää uskosta huolta.
5. Neitsyt Maria, Jumalan äiti ja kirkon ikoni, hengellinen äiti, joka rukoilee Kristuksen oppilaiden ja koko ihmiskunnan puolesta.

Tällä rohkeutta vaativalla, ykseyteen johtavalla tiellä selkeä usko ja uskon viisaus estävät meitä ajautumasta väärään rauhan tavoitteluun ja hylkäämään kirkon ohjeet.⁽¹³¹⁾ Sama selkeys ja viisaus käskivät myös välttämään velttoutta ja hylkäämään ikään kuin etukäteen päätetyn vastustuksen ykseyden työssä samoin myös kohtaloon alistumisen, joka näkee kaiken kielteisenä. Kun pidämme päämääränämme ykseyttä, joka ottaa huomioon ilmoitetun totuuden kaikki vaatimukset, emme kuitenkaan aio pysäyttää ekumeenista liikettä.⁽¹³²⁾ Päin vastoin me vältymme näennäisratkaisuilta, jotka eivät johtaisi mihinkään pysyviin ja aitoihin tuloksiin.⁽¹³³⁾ Totuuden on päästävä tunkeutumaan pohjaan asti. Eikö se ole evankeliumin laki?

Saavutettujen tulosten omaksuminen

80. Dialogin edetessä uusiin aiheisiin tai saavuttaessa syvemmän tason ratkaistavaksemme nousee uusi ongelma: mitä tähän mennessä saavutetuilla tuloksilla tehdään? Ne eivät saa jäädä kahdenkeskisten toimikuntien lausunnoiksi, vaan ne on saatava kaikkien ulottuville.

Päästäksemme tähän ja jotta meitä yhteen liittävät siteet vahvistuisivat, tarvitaan vakavaa tutkimusta, joka ulottuu eri tavoin, muodoin ja valtuuksin Jumalan kansaan kokonaisuutena. Dialogin aiheethan ovat kiinteästi uskoa koskevia kysymyksiä. Ne vaativat kaikinpuolista yksimielisyyttä, joka ulottuu piispoista uskoviin maallikkoihin, jotka kaikki ovat saaneet Pyhän Hengen voitelun.⁽¹³⁴⁾ Sama Pyhä Henki tukee opetusvirkaa ja herättää *sensus fidein* (uskon tajun).

Jotta dialogin tulokset voitaisiin omaksua, tarvitaan laaja ja huolellinen kriittinen prosessi, joka analysoi ne ja tutkii erittäin tarkasti, ovatko ne sopusoinnussa sen uskon tradition kanssa, jonka olemme saaneet apostoleilta ja jossa piispansa, laillisen paimenensa, ympärille kokoontunut uskovien yhteisö elää.

81. Pyhä Henki ohjaa tätä prosessia, joka on toteutettava viisaasti ja uskosta käsin. Pätevien henkilöiden on tietenkin esitettävä sen tulokset ymmärrettävässä muodossa, jotta prosessi saavuttaisi tarkoituksensa. Teologien ja teologisten tiedekuntien on annettava apuaan sen armolahjan mukaisesti, johon ne ovat saaneet kirkossa kutsun. Sitä paitsi on selvää, että ekumeenisilla toimikunnilla on tässä ainutlaatuinen vastuu ja tehtävä.

Piispat ja Pyhä istuin seuraavat ja tukevat prosessia. Opetusviralle kuuluu vastuu lausua lopullinen arvio.

Suureksi avuksi prosessille on se, että uskon aarre, (*depositum fidei*), ja muodot, joissa se ilmaistaan, pidetään metodisesti erillään toisistaan, niin kuin paavi Johannes XXIII suositteli tehtäväksi avatessaan Vatikaanin 2. kirkolliskokouksen.⁽¹³⁵⁾

Hengellisen ekumenian jatkaminen ja pyhydestä todistaminen

82. Käsitämme, että ekumeeninen velvoite koskee mitä syvimmin katolisia uskovia. Pyhä Henki kutsuu heitä vakavasti otettavaan omantunnon tutkisteluun. Katolisen kirkon on osallistuttava, niin kuin voimme sanoa, "kääntymyksen dialogiin"; siinä lasketaan ekumeenisen dialogin sisäinen perusta. Tässä dialogissa, jota käydään Jumalan edessä, jokaisen täytyy kohdata oma vääräytensä, tunnustaa oma syyllisyytensä ja jättäytyä Jeesuksen Kristuksen käsiin; hän on

Puolustajamme Isän luona.

Kääntymyksessä Isän tahtoon, katumuksessa ja ehdottomassa luottamuksessa totuuden, Kristuksen, sovitustyöhön saamme voiman kulkea ekumeenisen vaelluksemme onnelliseen päätökseen asti. Veljellisten suhteiden perustana on "kääntymyksen dialogi" Isän kanssa, jota jokaisen yhteisön on käytävä itseään säälimättä. Siinä syntyvä veljeys on jotain aivan muuta kuin sydämellinen "ymmärtäminen" tai pelkkä ulkokohtainen ateriyhteys. Veljellisen *koinonian* siteet on solmittava Jumalan ja Jeesuksen Kristuksen edessä.

Yksityisten kristittyjen kääntymys ja jokainen kestävä uudistus kirkossa inhimillisenä ja ajallisena laitoksena⁽¹³⁶⁾ voi perustua vain siihen, että astumme Jumalan eteen. Se on edellytys kaikelle antautumiselle ekumeeniseen työhön. Ekumeenisen dialogin tärkeimpiä toimintoja on ponnistelu kristillisten yhteisöjen saattamiseksi siihen hengelliseen tilaan, jossa Kristus Hengen voimalla saa poikkeuksetta ne kaikki koettelemaan itseään Isän edessä ja kysymään, ovatko ne olleet uskollisia hänen suunnitelmalleen kirkosta.

83. Olen puhunut Isän tahdosta, hengellisestä elintilasta, jossa jokainen yhteisö kuulee kutsun voittaa ykseyden tietä tukkivat esteet. Nyt kaikki kristilliset yhteisöt tietävät, ettei tämä vaatimus ole mahdoton eikä voitto esteistä ole saavuttamattomissa, kun Henki antaa voimansa; onhan niillä jokaisella omat kristillisen uskon marttyyrinsa.⁽¹³⁷⁾ Jakautuneisuuden murhenäytelmästä huolimatta nämä veljet ovat kautta aikojen antautuneet Kristukselle ja hänen Isälleen niin radikaalisti ja ehdottomasti, että he ovat suostuneet vuodattamaan verensäkin. Eikö juuri tämä antautuminen todista siitä, että he ovat suostuneet "kääntymyksen dialogiin", joksi sitä nimitin edellä? Eikö juuri tämä dialogi korosta sitä, kuinka välttämätöntä on täydellisen yhteyden vuoksi mennä totuuden kokemisessa äärimmäisyyteen asti?

84. Jumala-keskisestä näkökulmasta katsottuna meillä kristityillä on jo yhteinen *martyrologiumimme*. Siihen kuuluvat myös oman vuosisatamme marttyyrit, joita on paljon enemmän kuin uskoisimmekaan. Se todistaa, kuinka Jumala pitää kastettujen yhteyden voimassa hyvin syvällä tasolla vaatiessaan heiltä kaikkein suurimman uhrin todistaa uskostaan uhraamalla elämänsä.⁽¹³⁸⁾ Jos kerran uskon puolesta uskalletaan kuolla, saamme olla varmoja siitäkin, että pääsemme päämäärään myös silloin, kun tätä uhria vaaditaan toisessa muodossa. Olen jo iloitte todennut, että epätäydellinen mutta reaalinen yhteys on säilynyt monilla kirkollisen elämän alueilla ja kasvaa yhä. Niinpä uskon nyt, että yhteys on jo täydellinen siinä, mitä pidämme armonelämän huippuna, *martyyrikuolemassa*. Se on kaikkein kiintein yhteys, mikä meillä voi olla Kristukseen, joka vuodattaa verensä ja vetää tällä uhrilla lähelleen ne, jotka kerran olivat kaukana (vert. Ef. 2:13).

Vaikka marttyyrit ovatkin kaikille kristillisille yhteisöille todistus armon voimasta, he eivät ole kuitenkaan ainoita armon voiman todistajia. Yhteisöjemme vielä epätäydellinen yhteys on lujasti vaikkakin näkymättömästi todella ankkuroitunut pyhien täydelliseen yhteyteen eli niiden yhteyteen, jotka ovat eläneet elämänsä armolle uskollisina ja ovat nyt kirkastetun Kristuksen yhteydessä. Nämä pyhät tulevat kaikista kirkoista ja kirkollisista yhteisöistä, jotka ovat avanneet heille pääsyn pelastuksen yhteyteen.

Puhuessamme yhteisestä perinnöstä emme saa lukea siihen ainoastaan laitoksia, riitoksia, pelastuksen välineitä ja traditioita, jotka ovat säilyneet kaikissa yhteisöissä ja muokkaavat niitä, vaan ensimmäiseksi ja ennen kaikkea on mainittava pyhyys.⁽¹³⁹⁾

Kaikille yhteisöille yhteisten pyhien perintö säteilee kirkkaana. Se näyttää täydelliseen ja näkyvään ykseyteen johtavan "kääntymyksen dialogin" toivon valossa. Pyhien läsnäolo kaikkialla todistaa nimittäin Hengen voiman transsendenssista. Pyhien läsnäolo kaikkialla on merkki ja todistus siitä, että Jumala on voittanut ihmiskuntaa hajoittavat pahan voimat. Liturgiassa lauletaan, että Jumala on "pyhien ansiot kruunatessaan kruunannut armonsa työn".⁽¹⁴⁰⁾

Siellä, missä on vilpittömiä tahtoa seurata Kristusta, Henki vuodattaa armonsa usein muille kuin totutuille poluille. Ekumeeninen kokemus on auttanut meitä käsittämään sen paremmin. Kun yhteisöt pääsevät niin pitkälle siinä hengellisessä tilassa, jota olen edellä kuvannut, että ne kääntyvät pyrkimään täydelliseen ja näkyvään yhteyteen, Jumala on tekevä niille saman, minkä hän on tehnyt pyhilleen. Hän on voittava menneisyydestä periytyneet esteet ja johtava yhteisöjä tiellään oman tahtonsa mukaisesti, näkyvään *koinoniaan*, joka on yhtä aikaa hänen kunniansa kiitosta ja hänen pelastussuunnitelmansa palvelemista.

85. Jumala voi aina kääntää hyväksi sellaisetkin tilanteet, jotka loukkaavat hänen suunnitelmaansa. Niinpä voimmekin havaita, että vastakohtaisuudet voivat Hengen vaikutuksesta tietyissä oloissa palvella meitä ja tuoda selkeästi nähtäväksemme uusia puolia kristityn kutsumuksestamme. Näin on käynyt pyhien elämässä. Jakautuneisuudesta huolimatta, joka on paha ja josta meidän tulee parantua, on kuitenkin toteutunut eräänlainen armon täyteen jakaminen, joka on tarkoitettu kaunistamaan *koinoniaa*. Jumalan armo on kaikkien kanssa, jotka seuraavat pyhien esimerkkiä ja pyrkivät elämään armon vaatimusten mukaisesti. Voimmeko viivyttää kääntymystä ja siis viivyttää Isän odotuksia toteutumasta? Hän on kanssamme.
Katolisen kirkon osuus pyrkimyksessä kristittyjen ykseyteen

86. Konstituutio *Kirkosta* sanoo yhdessä peruslausumassaan, joka toistuu ekumeniadekreetissä⁽¹⁴¹⁾, että Kristuksen ainoa kirkko on katolisessa kirkossa.⁽¹⁴²⁾ Ekumeniadekreetti korostaa katolisessa kirkossa olevaa pelastuksen välineiden täyteyttä (*plenitudo*).⁽¹⁴³⁾ Täysi ykseys toteutuu silloin, kun kaikki ovat osallisia siitä pelastuksen välineiden täyteydestä, jonka Kristus on uskonut kirkolleen.

87. Ekumeeninen dialogi ponnistelee täydelliseen ykseyteen johtavalla tiellä synnyttääkseen veljellistä avunantoa, jotta yhteisöt antaisivat omastaan toisilleen sitä, mitä itse kukin tarvitsee kasvaakseen Jumalan suunnitelman mukaisesti lopulliseen täyteyteen (vert. Ef. 4:11- 13). Olen sanonut, että katolisena kirkkona tiedämme hyötyneemme todistuksesta, etsimisestä ja jopa siitä tavasta, jolla muut kirkot ja kirkolliset yhteisöt ovat painottaneet ja eläneet yhteisiä kristillisiä hyvyyksiä. Tälle veljelliselle vaikutukselle täytyy antaa olennainen sija niiden edistysaskelten joukossa, joita viimeksi kuluneina kolmenakymmenenä vuonna on otettu. Tällä kohdalla, jolle olemme edenneet⁽¹⁴⁴⁾, on kiinnitettävä erityistä huomiota keskinäisen rikastamisen vaikutusvoimaan. Ainakin se kannustaa jatkamaan matkaa sitä täydellistä ja näkyvää yhteyttä kohti, jota kaipaamme ja jota tukee yhteys, joka jo on olemassa, kristillisissä yhteisöissä jo vaikuttavien kirkon yhteisten aineiden ansiosta. Tämä on evankeliumin säätämän keskinäisen ja toisille jakamisen lain ekumeeninen muoto. Toistan vielä kerran: "Meidän on kaikessa osoitettava, että haluamme ponnistella vastataksemme siihen, mitä kristityt veljemme oikeutetusti toivovat ja odottavat meiltä tuntiessamme nyt heidän ajatuksensa ja tunteensa - -. Jokaisen lahjat on saatava hyödyttämään kaikkia ja avautumaan kaikille."⁽¹⁴⁵⁾

Rooman piispa ykseyden palvelijana

88. Katolinen kirkko on tietoinen siitä, että se on kaikkien kirkkojen ja kirkollisten yhteisöjen

keskuudessa säilyttänyt apostoli Pietarin, Rooman piispan, viran. Katolinen kirkko uskoo, että Jumala on asettanut tämän viran "ykseyden pysyväksi ja näkyväksi aluksi ja perustukseksi"⁽¹⁴⁶⁾ ja että Pyhä Henki tukee sitä, jotta hän vetäisi kaikki muutkin osallisiksi tästä olennaisesta hyvyydestä. Virkani on, niin kuin paavi Gregorius Suuri sen ilmaisi sattuvasti, *servus servorum Dei* (Jumalan palvelijoiden palvelija). Tämä määritelmä suojaa kaikkein parhaiten vaaralta erottaa viran valtuudet (ja erityisesti primaatti) palveluvirasta. Tällainen erotus olisi ristiriidassa evankeliumin antaman viran valtuutuksen kanssa: "Minä olen teidän keskellänne niin kuin se, joka palvelee" (Luuk. 22:27), sanoo Herramme Jeesus Kristus, kirkon pää. Niin kuin sanoin tärkeässä tapaamisessa Kirkkojen maailmanneuvostossa, Genevessä, 12. kesäkuuta 1984, katolisen kirkon vakaumus, että se on pysynyt uskollisena apostoliselle traditiolle ja isiäkin uskoen pitänyt Rooman piispan virkaa ykseyden näkyvänä merkinä ja takeena, tuottaa vaikeuksia suurelle osalle toisia kristittyjä. Heidän muistiinsa on painunut tiettyjä tuskallisia muistoja. Siinä määrin kuin olemme niihin syypäitä, pyydän edeltäjäni Paavali VI:n kanssa anteeksi.⁽¹⁴⁷⁾

89. On kuitenkin merkittävää ja rohkaisevaa huomata, että kysymystä Rooman piispan primaatista jo tutkitaan tai aletaan kohta tutkia. Merkittävää ja rohkaisevaa on sekin, ettei tämä kysymys nouse esiin ainoastaan katolisen kirkon ja muiden kirkkojen ja kirkollisten yhteisöjen välisissä kokouksissa, vaan myös yleisemmin koko ekumeenisessa liikkeessä. Äskettäin Santiago de Compostelassa pidetyn Kirkkojen maailmanneuvoston *Faith and Order*-toimikunnan viidennen yleiskokouksen osanottajat suosittivat, että kokous "innostaisi tutkimaan uudelleen kysymystä universaalista ykseyttä palvelevasta palveluvirasta".⁽¹⁴⁸⁾ Vuosisatoja kestäneen katkeran kiistelyn jälkeen muut kirkot ja kirkolliset yhteisöt alkavat katsella uusin silmin tällaista palveluvirkaa koskevaa tutkimusta.⁽¹⁴⁹⁾

90. Rooman piispa on sen kirkon piispa, johon Pietarin ja Paavalin marttyyrius on painanut pysyvät jälkensä: "Jumalan johdatuksen salatun suunnitelman mukaisesti hän (Pietari) päätti matkansa Jeesuksen seuraajana Roomassa, ja Roomassa hän antoi korkeimman todistuksen rakkaudestaan ja uskollisuudestaan. Roomassa kansojen apostoli Paavalikin antoi korkeimman todistuksensa. Näin Rooman kirkosta on tullut Pietarin ja Paavalin kirkko."⁽¹⁵⁰⁾

Uudessa testamentissa Pietarin hahmo on korostetusti esillä. Apostolien tekojen alkupuolella hänet esitetään johtajana ja sanankäyttäjänä apostolien kollegiossa: "Pietari - - ja muut yksitoista hänen kanssaan" (Ap. t. 2:14; vert. 2:37; 5:29). Pietarille osoitettu paikka perustuu Kristuksen omiin sanoihin, jotka evankeliumin traditio on säilyttänyt.

91. Matteuksen evankeliumi kuvaa ja täsmentää Pietarin pastoraalista lähetystehtävää kirkossa: "Autuas olet sinä, Simon, Joonan poika. Tätä ei sinulle ole ilmoittanut liha eikä veri, vaan minun Isäni, joka on taivaissa. Ja minä sanon sinulle: sinä olet Pietari, ja tälle kalliolle minä rakennan kirkkoni. Sitä eivät tuonelan portit voita. Minä olen antava sinulle taivasten valtakunnan avaimet. Minkä sinä sidot maan päällä, se on sidottu taivaissa, ja minkä sinä vapautat maan päällä, se on myös taivaissa vapautettu" (Matt. 16:17-19). Luukas painottaa, että Kristus antaa Pietarille tehtävän vahvistaa veljiä mutta osoittaa tälle samalla hänen inhimilliset heikkoutensa ja kääntymyksen tarpeensa (vert. Luuk. 22:31-32). Näyttää siltä, että Pietarin inhimillistä heikkoutta vasten näkyy täydellisesti, kuinka hänen erityisvirkinsa kirkossa on kokonaan peräisin armosta. Näyttää siltä, kuin Mestari painottaisi aivan erityisesti Pietarin kääntymystä valmistaakseen hänet siihen tehtävään, jonka Herra on katsonut hyväksi uskoa hänelle kirkossaan ja joka on peräti

vaativa. Pietarille uskottu tehtävä mainitaan myös neljännessä evankeliumissa ja siihenkin liittyy realistinen toteamus hänen heikkoudestaan: "Simon, Johanneksen poika, rakastatko sinä minua enemmän kuin nämä toiset? - - Kaitse minun lampaistani" (vert. Joh. 21:15-19). Huomattava on myös, että Paavalin ensimmäisen korinttilaiskirjeen mukaan ylösnoussut Kristus ilmestyi ensin Pietarille ja vasta sitten niille kahdelletoista (vert. 15:5).

On tärkeää huomata, että Pietarin ja Paavalin heikkous ilmaisee selvästi, että kirkko perustuu armon loputtomaan voimaan (vert. Matt. 16:17; 2. Kor. 12:7-10). Pietari saa heti virkaan asettamisensa jälkeen ankarat nuhteet Kristukselta. Herra sanoo hänelle: "Sinä tahdot saada minut lankeamaan!" (Matt. 16:23). Eikö meidän sovikin nähdä Pietarin tarvitsemassa armahduksessa viittausta siihen laupeuden virkaan, jonka hän itse ensimmäisenä kokee? Kuitenkin hän myöhemmin kieltää Jeesuksen kolme kertaa. Johanneksen evankeliumi korostaa, että Pietari saa tehtävänsä kaita Herran laumaa tunnustamalla kolme kertaa rakkautensa (vert. Joh. 21:15-17), niin kuin hän oli kolme kertaa kieltänyt Herran (vert. Joh. 13:38). Luukkaan evankeliumi puolestaan korostaa edellä mainittuja Kristuksen sanoja, joihin alkutraditiokin keskittyy kuvatessaan Pietarin lähetystehtävää. Luukas tahtoo painaa mieleemme, että Pietarin on vahvistettava veljiään sitten, kun hän on palannut takaisin (vert. Luuk. 22:32).

92. Paavali päättää palveluvirkansa kuvaamisen liikuttavalla toteamuksella, jonka Herra itse lausuu hänelle: "Minun armoni riittää sinulle. Voima(ni) tulee täydelliseksi heikkoudessa." Siksi Paavali voi huudahtaa: "Juuri heikkona olen voimakas" (2. Kor. 12:9-10). Tämä on kristillisen kokemuksen perustuntomerkkejä.

Rooman piispa harjoittaa virkaansa Pietarin lähetystehtävän perijänä kirkossa, jonka apostolin veri hedelmöittää. Virka on peräisin Jumalan moninaisesta laupeudesta, joka saa sydämet kääntymään ja täyttää ne armon voimalla, kun oppilas itse maistaa heikkoutensa ja kurjuutensa katkeruutta. Tälle viralle ominainen auktoriteetti on yksin Jumalan laupiaan suunnitelman palveluksessa, ja sitä on aina katsottava tästä näkökulmasta. Siitä selittyy tämän viran valtuutus. 93. Pietarin seuraaja tietää olevansa laupeuden merkki, koska hän on sidoksissa Pietarin kolminkertaiseen rakkaudentunnustukseen, joka vastasi hänen kolminkertaista petturuuttaan. Pietarin seuraajan virka on laupeuden virka, joka on syntynyt Kristuksen laupeuden teosta. Tämä evankeliumin opetus on luettava yhä uudestaan, jotta Pietarin viran hoitaminen ei kadottaisi mitään uskottavuudestaan ja transparensistaan.

Kristus on kutsunut Jumalan kirkon tiedottamaan syyllisyytensä ja pahan elämäntapansa kietomalle maailmalle, että Jumala kaikesta huolimatta kykenee laupeudessaan kääntämään sydämet ykseyteen vetäessään ne yhteyteen hänen itsensä kanssa.

94. Tämä Jumalan laupeuteen perustuva virka ykseyden hyväksi uskotaan piispainkollegiossa jollekin niistä, joille Pyhä Henki on antanut tehtävän. Siinä tehtävässä kansaa ei suinkaan vallita väkivallalla - niin kuin kansakuntien johtajat ja maan mahtavat tekevät (vert. Matt. 20:25; Mark. 10:42) - vaan siinä kansaa johdetaan niin, että se löytäisi virvoittaville laitumille. Tämä tehtävä voi vaatia oman elämänsä antamisen (vert. Joh. 10:11-18). Kun pyhä Augustinus on selittänyt, että Kristus on "ainoa paimen, jonka yhteydessä kaikki ovat yksi", hän kehottaa, "että kaikki paimenet sen tähden olisivat yksi tuossa yhdessä paimenessa, jotta paimenen yksi ääni kuuluisi heidän kauttaan ja lampaat kuulisivat sen seuratakseen paimenta, eikä siis tätä tai tuota vaan yhtä ainoaa; jotta kaikkien suusta kuuluisi yksi ainoa ääni eikä ristiriitaisia ääniä - - se ääni päästää

kaikesta jakautuneisuudesta ja puhdistaa kaikesta harhaopista, joka tavoittaa lampaiden korvat".⁽¹⁵¹⁾ Rooman piispan tehtävä piispojen joukossa on juuri se, että paimenen, Kristuksen, tosi ääni kuuluisi kaikkien osakirkkojen piispojen äänessä. Näin todentuu jokaisessa heille uskotussa osakirkossa *una, sancta, catholica et apostolica ecclesia*. Kaikilla kirkoilla on täysi ja näkyvä yhteys, koska kaikki paimenet ovat yhteydessä Pietariin ja näin yhteydessä Kristukseen. Rooman piispalla täytyy olla valtuudet ja auktoriteetti, jota ilman tämä virka olisi näennäisvirka, jotta hän voisi taata kaikkien kirkkojen yhteyden. Siten hän on ensimmäinen ykseyden palvelijoiden joukossa. Tätä primaattia harjoitetaan usealla tasolla: siinä seurataan huolellisesti sanan viemistä eteenpäin, sakramenttien ja liturgian viettoa, lähetystyötä, järjestystä ja kristillistä elämää. Pietarin seuraajan velvollisuus on pitää mielessään kirkon yhteinen hyvä, jos joku joutuisi kiusaukseen unohtaa sen ajaakseen omia etujaan. Hänen on ohjattava uskovia oikeaan suuntaan, varoitettava ja myös monta kertaa julistettava jokin leviämään lähtenyt mielipide yhteensopimattomaksi uskon ykseyden kanssa. Olosuhteiden vaatiessa hän puhuu kaikkien paimenten nimissä, jotka ovat yhteydessä häneen. Hän voi myös - tarkoin määrätyn, Vatikaanin 1. kirkolliskokouksen määrittämin ehdoin - julistaa *ex cathedra*, että jokin opinkäsitys ei kuulu uskon aarteeseen.⁽¹⁵²⁾ Hän palvelee ykseyttä todistamalla totuudesta.

95. Kaiken tämän tulee kuitenkin aina tapahtua yhteyden merkeissä. Kun katolinen kirkko vakuuttaa, että Rooman piispan virka on Kristuksen tahdon mukainen, se ei erota sitä lähetystehtävästä, joka on uskottu kaikille piispoille. He ovat samalla tavalla "Kristuksen sijaisia ja lähettäjiä".⁽¹⁵³⁾ Rooman piispa kuuluu heidän "kollegioonsa", ja he ovat hänen veljiään virassa. Primaattiin kuuluu luonnollisesti myös huoli kaikkien kristillisten yhteisöjen ykseydestä. Rooman piispana tiedän oikein hyvin ja olen sen tässä kiertokirjeessä toistuvasti sanonut, että täysi ja näkyvä yhteys yhteisöjen välillä, joissa Jumalan uskollisuudesta hänen Henkensä asuu, on Kristuksen palava toive. Olen vakuuttunut siitä, että minulla on tässä suhteessa erityinen vastuu, ennen kaikkea siksi, että olen pannut merkille useimpien kristillisten yhteisöjen ekumeenisen kaipauksen ja minulta on pyydetty, että primaatin hoitamiseksi löydettäisiin sellainen muoto, joka ei suinkaan luopuisi mistään olennaisesta tässä lähetystehtävässä mutta olisi kuitenkin avoin uudelle tilanteelle. Tuhat vuotta kristityt "säilyttivät veljellisen ykseyden uskossa ja sakramenteissa. Jos niiden välille syntyi uskoa tai moraalia koskevia erimielisyyksiä, silloin Rooman istuin ratkaisi asian kaikkien yhteisellä suostumuksella."⁽¹⁵⁴⁾

Tällä tavalla primaatti on hoitanut tehtävänsä ykseyden hyväksi. Kääntyessäni ekumeenisen patriarkan, hänen pyhyytensä Dimitrios I:n, puoleen, sanoin olevani tietoinen siitä, että "monista syistä ja vastoin yhden jos toisenkin tahtoa viran luonne on näkynyt aivan toisessa valossa. - - Koska kuitenkin toivon voivani olla todella kuuliainen Kristuksen tahdolle, näen saaneeni Rooman piispana kutsun toimittaa tätä virkaa. Suokoon Pyhä Henki meille valonsa ja valaiskoon kirkkojemme kaikkia piispoja ja teologeja, jotta voisimme hyvin selkeästi yhdessä löytää ne muodot, joissa tämä palveluvirka toteuttaisi kaikkien osapuolten tunnustamaa rakkauden palveluvirkaa."⁽¹⁵⁵⁾

96. Tämä on valtava tehtävä, jota emme voi jättää sikseen ja jota en pysty yksinäni saattamaan päätökseen! Kunpa välillämme jo vallitseva reaalinen joskin epätäydellinen yhteys saisi kirkkojen vastuunkantajat ja teologit aloittamaan kanssani veljellisen, kärsivällisen dialogin. Siinä voisimme kuunnella toisiamme hyläten hedelmättömän riitelyn, siinä voisimme pitää mielessämme

ainoastaan ja vain Kristuksen tahdon kirkostaan, ja hänen rukoushuutonsa tunkisi lävitsemme:

"Niin tulee heidänkin olla yhtä meidän kanssamme, jotta maailma uskoisi sinun lähettäneen minut." (Joh. 17:21)

Osakirkkojen yhteys Rooman kirkkoon: ykseyden ehdoton edellytys

97. Katolinen kirkko pitää kiinni sekä käytännössään että virallisissa asiakirjoissaan siitä, että osakirkkojen yhteys Rooman kirkkoon ja niiden piispojen yhteys Rooman piispaan on - Jumalan suunnitelman mukaisesti - perusehto täydelliselle ja näkyvälle yhteydelle. Täytyyhän täydellisen yhteyden, jonka korkein sakramentaalinen ilmoitus on eukaristia, saada ilmaisunsa virassa, jossa kaikki piispat tunnistavat yhteytensä Kristukseen ja kaikki uskovat saavat uskollen vahvistusta. Apostolien tekojen alkuosa esittää Pietarin miehenä, joka puhuu apostolien nimissä ja palvelee yhteisön ykseyttä - ja joka samalla kunnioittaa Jaakobin, Jerusalemin kirkon pään, auktoriteettia. Pietarin tehtävän täytyy säilyä kirkossa, jotta kirkko ainoan päänsä, Kristuksen Jeesuksen, alaisena olisi maailmassa hänen kaikkien oppilaidensa näkyvä yhteys.

Eikö tämäntapainen palveluvirka ole juuri se, jonka välttämättömyydestä monet ekumeeniseen työhön antautuneet tänään puhuvat: pitää kiinni peräsimestä rakkaudessa ja totuudessa, jotta laiva - kaunis vertauskuva, jonka Kirkkojen maailmanneuvosto on valinnut tunnukselleen - ei kärsisi myrskyissä haaksirikkoa vaan pääsisi kerran satamaan.

Täysi ykseys ja evankeliumin julistaminen

98. Oman vuosisatamme ekumeeninen liike on missionaarisempi kuin kuluneiden vuosisatojen ekumeeniset pyrkimykset, joiden merkitystä emme saa kuitenkaan väheksyä. Johanneksen evankeliumin sanat: "Niin tulee heidänkin olla yhtä meidän kanssamme, jotta maailma uskoisi sinun lähettäneen minut" (Joh. 17:21), ovat innoittaneet monia ja soineet kirkkaana johtoaiheena. Jakeen sanoja *jotta maailma uskoisi* on kuitenkin painotettu niin voimakkaasti, että olemme usein olleet vaarassa unohtaa, kuinka evankeliumin kirjoittajan ajattelussa ennen kaikkea ykseys koituu Isän kunniaksi. On aivan selvää, että kristittyjen jakautuneisuus on ristiriidassa totuuden kanssa, jota levittämään heidät on kutsuttu. Siksi se vahingoittaa heidän todistustaan. Edeltäjäni Paavali VI on ymmärtänyt tämän hyvin sanoessaan apostolisessa kirjeessään *Evankelioiminen tämän päivän maailmassa*: "Evankeliumin julistajat, emme saa antaa Kristukseen uskoville kuvaa rintamien erottamista ihmisistä, jotka eivät rakenna mitään, vaan kuvan uskossaan kypsistä ihmisistä, jotka kaikista konkreettisista jännitystekijöistä huolimatta etsivät yhdessä ja vilpittömästi totuutta. Evankeliumin julistamisen kohtalo on aivan varmasti yhteydessä kirkon antamaan todistukseen ykseydestä. - - Tässä korostamme vielä erikseen kaikkien kristittyjen ykseyttä evankelioimisen tienä ja keinona. Kristittyjen hajaannus on niin raskauttava asiain tila, että sen vuoksi Kristuksen työkin kärsii."⁽¹⁵⁶⁾

Kuinka voisimme julistaa ilosanomaa sovitukselta antautumatta samalla itse toimimaan kristittyjen sovinnoksi? Jos on totta, että kirkko on julistanut ja julistaa evankeliumia kaikille kansakunnille Pyhän Hengen ajamana ja katoamattomuuden lupauksen voimalla, on myös yhtä totta, että sen täytyy raivata tieltään hajaannuksesta johtuvat esteet. Olisiko ei-uskovien mahdollista ottaa vastaan tosi ilosanomaa, jos he joutuvat katselemaan keskenään riiteleviä lähetystyöntekijöitä, jotka kaikki vetoavat Kristukseen? Eikö evankeliumi ole heidän mielestään hajaannuksen aiheuttaja, vaikka se julistettaisiinkin rakkauden peruslakina?

99. Vakuuttaessani, että ekumeeninen ponnistelu kuuluu Rooman piispana paaviuteni

"pastoraalisiin prioriteetteihin"⁽¹⁵⁷⁾, mielessäni on samalla aina se vaikea este, jonka hajaannus asettaa evankeliumin julistamiselle. Kristillinen yhteisö, joka uskoo Kristukseen ja evankeliumin koko voimalla sydämestään toivoo ihmiskunnan pelastusta, ei voi missään tapauksessa sulkea sisintään Hengen kutsulta, joka haluaa johtaa kaikki kristityt täydelliseen ja näkyvään ykseyteen. Se on yksi rakkauden imperatiivi, joka on toteutettava ilman vähintäkään laiminlyöntiä.

Ekumeniahan ei ole vain kristillisten yhteisöjen sisäinen asia. Kyseessä on rakkaus, jonka Jumala on ajatellut Jeesuksessa Kristuksessa koko maailmalle. Tämän rakkauden ilmitulon estäminen merkitsee hänen ja hänen suunnitelmansa loukkaamista, kun hän haluaa koota kaikki yhteen Kristuksessa. Paavi Paavali VI kirjoitti ekumeeniselle patriarkalle, Athenagoras I:lle: "Pyhä Henki johtakoon meitä sovituksen tietä, jotta kirkkojemme ykseys olisi yhä kirikkaammin loistava toivon ja lohdutuksen merkki koko ihmiskunnalle."⁽¹⁵⁸⁾

Kehotus

100. Kääntyessäni äskettäin katolisen kirkon piispojen, papiston ja uskovien puoleen osoittaakseni tien, jolle on lähdeittävä suuren juhluvuoden 2000 lähestyessä, sanoin muun muassa, että "paras tapa valmistua vuoteen 2000 on paneutua uudistunein voimin soveltamaan Vatikaanin 2.

kirkolliskokouksen opetusta mahdollisimman uskollisesti yksityisen uskovon ja koko kirkon elämään".⁽¹⁵⁹⁾ Kirkolliskokous on - samoin kuin adventtikin - mahtava alku tielle, joka johtaa kolmannen vuosituhaten kynnykselle: kirkolliskokous antoi suuren merkityksen ponnisteluille palauttaa kristittyjen ykseys. Siksi minusta näytti tänä ekumeenisen armoittamisen aikana välttämättömältä vahvistaa ne perusvaatimukset, jotka kirkolliskokous on asettanut katolisen kirkon omalletunnon. Olen vahvistanut ne palauttamalla mieleen kirkolliskokouksen esittämät peruseriaatteen edistymisen valossa, joka tällä välin on saavutettu tiellä kaikkien kastettujen täydelliseen yhteyteen.

Pyhä Henki tekee epäilemättä työtään näissä ponnisteluissa ja johtaa kirkkoa toteuttamaan Isän suunnitelman täydellisesti Kristuksen tahdon mukaisesti. Hän on ilmaissut tahtonsa murheellisessa mutta väkevässä rukouksessaan, joka - neljännen evankeliumin mukaan - tuli hänen huuliltaan sinä hetkenä, jona hän antautui pelastuksen tuovaan pääsiäisdraamaan. Kristus rukoilee tänään samoin kuin silloinkin, että uusi innostus elävöittäisi jokaisen ja jokainen voisi osaltaan rakentaa täydellistä ja näkyvää yhteyttä.

101. Kehotan siis veljiäni piispanvirassa kiinnittämään kaiken mahdollisen huomion tähän tehtävään. Kirkon molemmat lakikirjat toteavat uudelleen, että piispan vastuulle kuuluu edistää kaikkien kristittyjen ykseyttä. Ne antavat tukensa kaikille toimille ja aloitteille tässä tehtävässä tietäen hyvin, että kirkko on siihen määrätty Kristuksen tahdosta.⁽¹⁶⁰⁾ Tehtävä kuuluu piispan virkaan, ja velvollisuus suorittaa se johtuu suoraan uskollisuudesta Kristusta, kirkon paimenta, kohtaan. Jumalan Henki kutsuu kuitenkin myös kaikkia uskovia tekemään voitavansa, jotta kristittyjen väliset yhteyden siteet vahvistuisivat ja Kristuksen oppilaiden yhteistyö lisääntyisi: "Huoli ykseyden aikaansaamisesta kuuluu koko kirkolle, sekä uskoville että paimenille. Se koskee jokaista, kutakin oman kykynsä mukaisesti."⁽¹⁶¹⁾

102. Kautta vuosisatojen Jumalan Henki on antanut kirkolle kasvuvoimaa, ja hän rakentaa sitä. Uuteen vuosituhaten katsoessaan kirkko rukoilee Hengeltä armoa, jotta Henki vahvistaisi kirkon ykseyttä ja sallisi sen kasvaa täydeksi yhteydeksi kaikkien muidenkin kristittyjen kanssa. Miten siihen päästään? Ensinnäkin *rukouksella*. Rukouksen tulisi aina olla täynnä sitä

levottomuutta, joka pyrkii ykseyteen ja on välttämätön muoto rakkautta, joka meillä on Kristukseen ja kaiken laupeuden Isään. Rukouksen on saatava ensimmäinen sija tiellä, jota kuljemme toisten kristittyjen kanssa kolmanteen vuosituhanteen.

Miten siihen päästään? *Kiittämällä*, sillä emme saavu määränpäähämme tyhjin käsin: "Myös Henki auttaa meitä - -. Henki itse kuitenkin puhuu meidän puolestamme sanattomin huokauksin" (Room. 8:26) valmistakseen meitä pyytämään Jumalalta sitä, mitä tarvitsemme.

Miten siihen päästään? Panemalla *toivomme* Henkeen, joka kykenee päästämään meidät menneisyyden haamuista, jakaantumisen tuskallisista muistoista. Hän voi suoda meille selkeää ymmärrystä, voimaa ja rohkeutta astua tarpeelliset askelet, niin että antautumisestamme tulee yhä uskottavampi.

Halutessamme kysyä, onko tämä mahdollista, vastaus kuuluu aina: on. Saman vastauksen kuulemme Nasaretissa Marian suusta, sillä Jumalalle ei mikään ole mahdotonta.

Mieleeni nousevat pyhän Cyprianuksen sanat, joilla hän selittää Herran rukousta, joka on kaikkien kristittyjen rukous: "Jumala ei ota uhria vastaan riidoissa elävältä. Hän käskee tämän lähteä alttarilta sopimaan ensin veljensä kanssa. Vain tällä tavoin rauha siivittää rukouksemme, ja Jumala ottaa ne vastaan. Suurin uhri, minkä voimme Jumalalle antaa, on rauha ja sovinto veljien kesken, Isän, Pojan ja Pyhän Hengen ykseyden yhdistämä kansa."⁽¹⁶²⁾

Eikö meidänkin pitäisi uuden vuosituhannen alkaessa rukoilla uusin mielin ja yhä kypsemässä tietoisuudessa hartaasti armoa, että Herra valmistaisi meidät kaikki tällaiseksi ykseyden uhriksi? 103. Minä, Johannes Paavali, Jumalan palvelijain nöyrä palvelija, rohkenen lausua apostoli

Paavalin sanat omina sanoinani. Hänen marttyyriutensa on suonut apostoli Pietarin marttyyriuden kanssa tälle Rooman istuimelle sen todistuksen loiston. Niinpä sanon teille, katolisen kirkon uskovat, ja teille, toisten kirkkojen ja kirkollisten yhteisöjen veljet ja sisaret, "antakaa ojentaa itseänne, ottakaa kehotukseni vastaan, olkaa yksimielisiä ja eläkää rauhassa, niin rakkauden ja rauhan Jumala on oleva teidän kanssanne - -. Tulkoon teidän kaikkien osaksi Herran Jeesuksen Kristuksen armo, Jumalan rakkaus ja Pyhän Hengen yhteys!" (2 Kor. 13: 11, 13).

Roomassa, pyhän Pietarin luona, 25. toukokuuta, Kristuksen taivaaseenastumisen juhlanä 1995, paaviuteni 17. vuonna.

Johannes Paavali II

¹ Vert. päätössanat pitkäperjantain ristintiellä 1. huhtikuuta 1994, 3.

² Vatikaanin 2. kirkolliskokouksen julistus "Uskonnonvapaudesta (*Dignitatis humanae*)", 1.

3. Vert. apostolinen kirje *Tertio millennio adveniente* (10. marraskuuta 1994), 16.

4. Uskonopin kongregaation kirje katolisen kirkon piispoille kirkosta kommuuniona *Communio notio* (28. toukokuuta 1992), 4.

5. Vatikaanin 2. kirkolliskokouksen dekreetti "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys (*Unitatis redintegratio*)", 1.

6. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 1.

7. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 4.

8. Vert. Vatikaanin 2. kirkolliskokouksen dogmaattinen konstituutio "Kirkosta (*Lumen gentium*)", 14.

9. Vert. "Uskonnonvapaudesta", 1 ja 2.

10. Vert. "Kirkosta", 14.

11. "Kirkosta", 8.

12. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 3.

13. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 3.

14. "Kirkosta", 15.

15. "Kirkosta", 15.

16. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 15.

17. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 3.

18. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 3.

19. Vert. Gregorius Suuri: *Homiliae in Evangelia*, 19: 1.

20. Vert. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 4.

21. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 7.

22. Vert. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 7.

23. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 6.

24. Vert. Vatikaanin 2. kirkolliskokouksen dogm. konstituutio "Jumalallisesta ilmoituksesta (*Dei verbum*)", 7.

25. Vert. apostolinen kirje *Euntes in mundum* (25. tammikuuta 1988).

26. Vert. kiertokirje "Slaavien apostolit (*Slavorum apostoli*)" (2. kesäkuuta 1985).

27. Vert. *Ohje ekumenian periaatteista ja säännöistä* (25. maaliskuuta 1993).

28. Vert. varsinkin Liman-asiakirja: *Kaste, ehtoollinen, virka (BEM)* (tammikuussa 1982) ja katolisen kirkon ja Kirkkojen maailmanneuvoston yhteisen työryhmän tutkimus *Confessing the "One" faith*, Geneve 1991.

29. Vert. puhe Vatikaanin 2. kirkolliskokouksen avajaisissa 11. lokakuuta 1962.

30. Kyseessä on Kristittyjen ykseyden edistämisen sihteeristö, jonka paavi Johannes XXIII asetti motu proprioillaan *Superno Dei nutu*, 9. Tämän kirkon keskushallinnon elimen nykyinen nimi on Kristittyjen ykseyden edistämisen neuvosto, vert. Johannes Paavali II:n apostolinen konstituutio *Pastor bonus* (28. kesäkuuta 1988), V:135-138.

31. Puhe Vatikaanin 2. kirkolliskokouksen avajaisissa 11. lokakuuta 1962.

32. Vert. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 6.

33. "Uskonnonvapaudesta", 1.

34. "Slaavien apostolit", 11.

35. "Slaavien apostolit", 13.

36. "Slaavien apostolit", 11.

37. Puhe Australian alkuperäiskansoille 29. marraskuuta 1986, 12.

38. Vert. Vincenzo Lerinolainen: *Commonitorium primum*, 23.

39. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 6.

40. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 5.

41. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 7.

42. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 8.

43. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 8.

44. Vert. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 4.

45. *Tertio millennio adveniente*, 24.

46. Puhe Canterburyn katedraalissa 29. toukokuuta 1982, 5.

47. Kirkkojen maailmanneuvoston statuutit, III, 1.

48. Vatikaanin 2. kirkolliskokouksen pastoraalikonstituutio "Kirkko nykymaailmassa (*Gaudium et spes*)", 24.

49. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 7.

50. Maria Gabriella Sagheddu syntyi 17. maaliskuuta 1914 Dorgalissa, Sardiassa. 21-vuotiaana hän liittyi Grottaferratan trappistiluostariin. Abb. Paul Couturierilta hän oppi käsittämään rukousten ja hengellisen antautumisen välttämättömyyden kristittyjen ykseyden hyväksi. Ykseyden rukousviikon aikana 1936 hän päätti omistaa elämänsä tälle asialle. Sisar Maria Gabriella kuoli vaikean sairauden murtamana 23. huhtikuuta 1939.

51. "Kirkko nykymaailmassa", 24.

52. Vert. Paavali VI: *Ecclesiam suam* (6. elokuuta 1964).

53. Vert. "Kirkosta", 13.

54. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 4.

55. Vert. CIC 755; Idän kirkkojen koodeksi 902-904.

56. Vert. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 4.

57. "Uskonnonvapaudesta", 3.

58. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 4.

59. Vert. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 4.

60. *Ecclesiam suam*, III.

61. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 11.

62. Vert. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 11.

63. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 11; vert. Uskonopin kongregaation julistus kirkkoa koskevan katolisen opetuksen puolustukseksi *Mysterium ecclesiae* (24. kesäkuuta 1973), 4.

64. *Mysterium ecclesiae*, 5.

65. Vert. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 4.

66. Vert. katolisen kirkon ja idän assyrialaisen kirkon yhteinen kristologinen julkilausuma 12. marraskuuta 1994, 1.

67. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 12.

68. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 12.

69. *Ohje ekumenian periaatteista ja säännöistä*, 5.

70. *Ohje ekumenian periaatteista ja säännöistä*, 94.

71. Vert. *Kaste, ehtoollinen, virka (BEM)*

72. Vert. "Kirkon huolenpito kehityksestä ja rauhasta (Sollicitudo rei socialis)" (30. joulukuuta 1987), 32.

73. Puhe kardinaaleille ja Rooman kuurian jäsenille 28. kesäkuuta 1985, 10; vert. *Redemptor hominis* (4. maaliskuuta 1979), 11.

74. Puhe kardinaaleille ja Rooman kuurian jäsenille 28. kesäkuuta 1985, 10.

75. Vert. Kristittyjen ykseyden edistämisen sihteeristön ja Yhtyneiden raamattuseurojen toimeenpanevan komitean yhteinen asiakirja 1968: "Perusteet tunnustusten väliselle yhteistyölle Raamatun käännöstyössä".

76. Vert. *Kaste, ehtoollinen, virka (BEM)*

77. Esimerkiksi Kirkkojen maailmanneuvoston viimeisimmissä kokouksissa Vancouverissa 1983 ja Canberrassa 1991 sekä *Faith and Order* -maailmankokouksessa Santiago de Compostelassa 1993.

78. Vert. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 8 ja 15; CIC 844; Idän kirkkojen koodeksi, 671; *Ohje ekumenian periaatteista ja säännöistä*, 122-125, 129-131, 123 ja 132.

79. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 4.

80. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 4.

81. Vert. "Kirkosta", 15.

82. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 15.

83. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 14.

84. Vert. paavi Paavali VI:n ja Konstantinopolin ekumeenisen patriarkan Athenagoras I:n yhteinen julkilausuma (7. joulukuuta 1965), *Tomos agapis*, 280-281.

85. Vert. "Slaavien apostoli".

86. Vert. *Euntes in mundum*; vert. sanoma *Magnum Baptismi donum* (14. helmikuuta 1988).

87. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 14.

88. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 14.

89. Apostolinen kirje *Anno ineunte* (25. heinäkuuta 1967), *Tomos agapis*, 388-391.

90. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 14.

91. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 15.

92. Johannes Paavali II:n apostolinen kirje *Orientalis lumen* (2. toukokuuta 1995), 14.

93. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 17.

94. Vatikaanin 2. kirkolliskokouksen dekreetti "Idän katoliset kirkot (*Orientalium Ecclesiarum*)", 26.

95. Vert. CIC 844: 2 ja 3; Idän kirkkojen koodeksi, 671: 2 ja 3.

96. *Ohje ekumenian periaatteista ja säännöistä*, 122-128.

97. Paavi Johannes Paavali II:n ja ekumeenisen patriarkan Dimitrios I:n yhteinen julkilausuma (7. joulukuuta 1987).

98. Katolisen ja ortodoksisen kirkon yhteinen kansainvälinen toimikunta teologista dialogia varten: "Päpiksi vihkiminen kirkon sakramentaalisessa rakenteessa, varsinkin apostolisen seuraannon merkitys Jumalan kansan pyhitykselle ja ykseydelle" (26. kesäkuuta 1988), 1.

99. Vert. Johannes Paavali II, kirje Euroopan piispoille katolilaisten ja ortodoksien suhteista Keski- ja Itä-Euroopan muuttuneessa tilanteessa (31. toukokuuta 1991), 6.

100. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 17.

101. Vert. *Oriente lumen*, 24.

102. *Oriente lumen*, 18.

103. Vert. paavi Paavali VI:n ja hänen pyhyytensä Shenouda III:n, Aleksandrian paavin, pyhän Markuksen istuimen patriarkan, yhteinen julkilausuma 10. toukokuuta 1973.

104. Vert. paavi Paavali VI:n ja hänen pyhyytensä Mar Ignatius Jakoub III:n, syyrialaisien Antiokian kirkon ja koko Idän patriarkan, yhteinen julkilausuma 27. lokakuuta 1971.

105. Vert. puhe koptilais-ortodoksisen kirkon lähetystölle 2. kesäkuuta 1979.

106. Vert. paavi Johannes Paavali II:n ja Antiokian ja koko Idän syyrialais-ortodoksisen patriarkan, hänen pyhyytensä Moran Mar Ignatius Zakka I Iwasin, yhteinen julkilausuma 23. kesäkuuta 1984.

107. Puhe hänen pyhyydelleen Abuna Paulokselle, Etiopian ortodoksisen kirkon patriarkalle 11. kesäkuuta 1993.

108. Vert. katolisen kirkon ja idän assyrialaisen kirkon yhteinen kristologinen julkilausuma 12. marraskuuta 1994.

109. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 19.

110. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 19.

111. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 19.

112. Vert. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 19.

113. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 19.

114. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 20.

115. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 21.

116. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 21.

117. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 21.

118. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 22.

119. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 22.

120. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 22; vert. 20.

121. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 22.

122. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 23.

123. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 23.

124. Vert. radiosanoma *Urbi et orbi* 27. elokuuta 1978.

125. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 23.

126. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 23.

127. Vert. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 12.

128. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 12.

129. *Faith and Order* -toimikunta on päätenyt kärsivällisessä työssään samanlaiseen käsitykseen, johon Kirkkojen maailmanneuvoston 7. yleiskokouskin päätyi Canberran-julistuksessa (7.-20. helmikuuta 1991) ja jonka *Faith and Order* -maailmankokous vahvisti Santiago de Compostelassa 3.-14. elokuuta 1993.

130. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 14.

131. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 4 ja 11.

132. Vert. puhe kardinaaleille ja Rooman kuurian jäsenille 28. kesäkuuta 1985, 6.

133. Vert. puhe kardinaaleille ja Rooman kuurian jäsenille 28. kesäkuuta 1985, 6.

134. "Kirkosta", 12.

135. Vert. puhe Vatikaanin 2. kirkolliskokouksen avajaisissa 11. lokakuuta 1962.

136. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 6.

137. Vert. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 4; Paavali VI: saarna Ugandan marttyyrien pyhäksi julistamisessa 18. lokakuuta 1964.

138. Vert. *Tertio millennio adveniente*, 37; kiertokirje "Totuuden loiste (*Veritatis splendor*)" (6. elokuuta 1993), 93.

139. Vert. Paavali VI: puhe Namugongon pyhäkössä, Ugandassa, 2. elokuuta 1969.

140. Vert. *Missale romanum*, Praefatio Sanctorum I: Sanctorum "coronando merita tua dona coronans".

141. Vert. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 4.

142. Vert. "Kirkosta", 8.

143. Vert. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 3.

144. *Faith and Order* -toimikunnan Liman-asiakirjan "Kaste, ehtoollinen, virka (BEM)" mukaisesti ja Kirkkojen maailmanneuvoston 7. yleiskokouksen "Kirkon ykseys koinoniana" -julistuksen hengessä.

145. Puhe kardinaaleille ja Rooman kuurian jäsenille 28. kesäkuuta 1985, 4.

146. "Kirkosta", 23.

147. Vert. puhe Kirkkojen maailmanneuvoston päämajassa, Genevessä, 12. kesäkuuta 1984, 2.

148. *Faith and Order* -maailmankokous Santiago de Compostelassa 14. elokuuta 1993, 2. jaoston raportti: *Confessing the One Faith to God's Glory*, 31:2.

149. Muutamia esimerkkejä: Kansainvälisen anglikaanis- katolisen toimikunnan ARCIC I päätösraportti (syyskuussa 1981); katolisen kirkon ja Disciples of Christ - yhteisön kansainvälisen dialogitoimikunnan raportti 1981; yhteisen katolis-luterilaisen toimikunnan asiakirja "Kirkon paimenvirka" (13. maaliskuuta 1981). Ongelma on esitetty selkeästi

tutkimuksessa, joka suoritettiin katolisen kirkon ja ortodoksisen kirkon yhteisen kansainvälisenteologisen dialogitoimikunnan johdolla.

150. Puhe kardinaaleille ja Rooman kuurian jäsenille 28. kesäkuuta 1985, 3.

151. Augustinus: *Sermo XLVI*, 30.

152. Vert. Vatikaanin 1. kirkolliskokouksen dogmaattinen konstituutio "Kristuksen kirkosta (*Pastor aeternus*)".

153. "Kirkosta", 27.

154. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 14.

155. Saarna Pietarinkirkossa Konstantinopolin arkkipiispan ja ekumeenisen patriarkan, Dimitrios I:n, vierailun yhteydessä 6. joulukuuta 1987, 3.

156. Apostolinen kirje "Evankelioiminen tämän päivän maailmassa (*Evangelii nuntiandi*)" (8. joulukuuta 1975), 77; vert. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 1; *Ohje ekumenian periaatteista ja säännöistä*, 205-209.

157. Puhe kardinaaleille ja Rooman kuurian jäsenille 28. kesäkuuta 1985, 4.

158. Kirje 13. tammikuuta 1970, *Tomos agapis*, 610-611.

159. *Tertio millennio adveniente*, 20.

160. Vert. *CIC* 755; Idän kirkkojen koodeksi 902.

161. "Katolinen kirkko ja kristittyjen ykseys", 5.

162. Cyprianus: kommentaari Herran rukoukseen, 23.

Copyright © Libreria Editrice Vaticana

Copyright © Dicastero per la Comunicazione - Libreria Editrice Vaticana